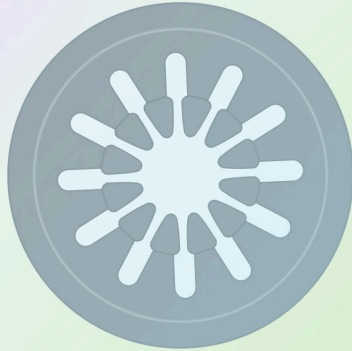

OPETUS- JA
9/2017
KULTTUURIMINISTERIÖ

MUSIIKIN VARASTOINTISUJUTYS 2017

Tuomas Pelttari
Erkki Lounasvuori

COMPACT
disc
DIGITAL AUDIO

COMPACT
disc
DIGITAL AUDIO

COMPACT
disc
DIGITAL AUDIO

Kyseeää, ei voi olla pelkkä varasto "minitiedoin", vaan erityisen tärkeää on asianmukainen ja huolellinen aineiston kuvailu. Samanlainen paikka musiikkiaineistolle kuin Varastokirjasto on kirjoille. Ytimenä ja ihanteena olisi se, että voi tilata maksutta nopeasti musiikkiaineistoa eri formaateissa asiakkaille.

Musiikin varastointiselvitys 2017

Sisällys

Tiivistelmä.....	4
Johdanto	6
Musiikkiaineistojen varastointiin liittyviä kirjoituksia	8
Musiikin varastointiselvityksen kysely.....	12
Tilastotietoa yleisten kirjastojen musiikkiäänitekokoelmista.....	22
Varastokirjasto ja Helmet-musiikkivarasto	26
Koe-erä Vaskista Vaariin	30
Musiikkiaineistojen valtakunnallinen varastointisuunnitelma	32
Äänitteiden digitointi.....	35
Yhteenveto	40
Lähteet	42
Liitteet	
Varastointiselvityksen kyselyn saate ja kysymykset.....	44
Lisätietoja Helmet-musiikkivarastosta	46
Varastointiohjeistus: Kuvailutiedon ja aineiston siirtäminen omasta kirjastosta Varastokirjastoon ja Vaariin.....	48
Varastokirjastojen ja yliopistokirjastojen välinen LowTag-kokeilu.....	52
Varastointiselvityksen presentaatioita	53

Tiivistelmä

Yleisten kirjastojen musiikkiaineiston varastoinnille on 1990-luvulta alkaen useamman kerran yritetty löytää valtakunnallista ratkaisua, onnistumatta. Varastointi on jälleen ajankohtaistunut, kun CD-levyjen jo pitkään jatkunut lainauksen vähentyminen on täyttänyt kirjastojen avo- ja varastohyllyt. Kyselyyn annettujen vastausten perusteella maakuntakirjastoissa on tällä hetkellä noin 60 000 CD-levyä odottamassa varastointia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on edistänyt musiikin varastointia aiemmin rahoittamalla Tikkurilan musiikkivaraston takautuvaa luettelointityötä useamman vuoden ajan. Tikkurilan musiikkivarasto on tärkeä etenkin pääkaupunkiseudun kirjastoille ja asiakkaille, mutta se ei ole valtakunnallinen ratkaisu. Musiikkiaineiston varastointia käsiteltiin Yleisten kirjastojen neuvoston kokouksessa 2016. Neuvosto päätti perustaa työryhmän selvittämään, mitä musiikin varastoinnille voitaisiin tehdä. Työryhmä laati Opetus- ja kulttuuriministeriön nimellä ”Musiikin varastointiselvitys” hankeanomuksen, jonka OKM hyväksyi syksyllä 2016. Selvityshanke käynnistyi helmikuun alussa 2017. Loppuraportti valmistui aikataulun mukaisesti 30.9.2017.

Musiikin varastointiselvityksessä keskityttiin:

- Millä tavalla varastointi on ollut esillä musiikkikirjastoammattilaisten keskusteluissa ja kirjastoalan lehtikirjoittelussa 1990-luvulta lähtien
- Tilastojen avulla musiikkiaineistojen kokoelmiin, hankintaan ja lainaukseen
- Varastokirjaston ja Tikkurilan musiikkivaraston toimintoihin
- Kyselyyn, joka lähetettiin kaikkiin maakuntakirjastoihin
- Varastoinnin logistiikkaan lähettäjäkirjastosta vastaanottavaan kirjastoon
- Varastointiohjeistukseen, joka voisi toimia pohjana musiikkikirjastojen yhteiselle varastointisuunnitelmalle
- Varastoitavan musiikkiaineiston digitointinäkymiin

Musiikin varastointiselvitys päättyi raportissaan siihen, että paras ja kestävin ratkaisu musiikkiaineistojen varastoinnille on Kuopiossa toimiva Varastokirjasto.

THE TIMES THEY ARE A-CHANGIN', BOB DYLAN

A-CHANGIN', BALLAD OF
ON OUR SIDE, ONE TOO
COUNTRY BLUES, ONLY A
ROOTS OF SPANISH LEATHER,
IN, THE LONESOME DEATH OF
HATTIE CARROLL, RESTLESS FAREWELL

PKMUS
POP
78.8912
DYL

VANHA PAINOS,
VARASTOKIRJASTOON.
UUSI REMASTER
HANKITTU TILALLE

Ettekö te tiedä kuka
minä olen?!?

Ettehän te nyt minua voi
sinne Varastokirjastoon
laittaa!

Perustelu:

Yleisten kirjastojen lähettämät kirja-aineistot ovat jo osa Varastokirjaston kokoelmia ja ne ovat monipuolisesti haettavissa Vaari-aineistotietokannasta. Asiakas saa Varastokirjastosta haluamansa aineiston käyttöönsä muutamassa päivässä paikkakunnasta riippumatta. Musiikkiaineistot ovat verrattavissa kirja-aineistoihin ja niiden varastointi onnistuu Varastokirjaston hyllyihin samoilla menetelmillä kuin kirjojenkin: tarvitaan sijaintikoodi, jolla aineisto löytyy hyllystä sekä kuvailutiedot Vaari-aineistotietokantaan hakuja varten. Musiikkiaineiston kuvailutiedot ovat kirja-aineistoja vaativammat. Selvityksen aikana kehitettiin menetelmä, jonka avulla kuvailutiedot siirtyvät Melinda-yhteisluettelon kautta Vaari-aineistotietokantaan säilyen samantasoisina kuin ne olivat lähettävän kirjaston omassa aineistotietokannassa – mukaan lukien musiikkiaineistoille tärkeät osakohteet.

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama selvitys käynnistyi 1. helmikuuta 2017. Maakunta-kirjastoille suunnattu kysely musiikin varastoinnista toteutettiin helmikuussa, ja varastoinnin koe-erä kesä-heinäkuussa. Selvityksen loppuraportti valmistui syyskuussa 2017.

Johdanto

Musiikin varastointiselvityksen tavoitteena oli löytää ratkaisu musiikkiäänitteiden, nuottien ja partituurien, musiikkikirjojen ja -lehtien valtakunnalliselle varastoinnille. Ratkaisun ytimessä korostuivat sujuvan siirtoprosessin lisäksi aineiston löydettävyys, tiedonhaun esteettömyys sekä lainausmahdollisuus.

Varastokirjasto alkoi jo vuonna 1996 ottaa vastaan yleisten kirjastojen lähettämiä nuottiaineistoja ja LP-levyjä, mutta tämä keskeytyi vuosituhannen vaihteessa eikä ole sen jälkeen osoittanut elpymisen merkkejä ennen vuotta 2017. Kirjastot ovat 2010-luvulla ajautuneet tilanteeseen, jossa koko musiikkiaineistolle, erityisesti CD-levyille, on löydettävä toimiva varastointiratkaisu. Muutoin kokoelmien järkevä hallinta on lähes mahdotonta.

Valtakunnallisen varastoinnin puuttuessa maakuntakirjastojen on ollut pakko luoda ja laajentaa seudullisia varastoja, jotka ovat kasvaneet ylisuuriksi ja päällekkäisiksi. Lisäksi seutu- ja paikallisvarastojen perustaminen ja ylläpito vaatii hyllytilaa ja vie työaikaa musiikkikirjastotoiminnan muusta kehittämisestä. Seudullisia varastoja tarvitaan, koska aineistoa ei haluta hukata ja aineiston saatavuus asiakkaille halutaan taata. Vailla yhteistä suunnitelmaa seudulliset varastot kasvavat kuitenkin koordinoimattomasti ja

niihin kertyy samoja musiikinimekkeitä.

Äänitekokoelmien lainaus on ollut jo pitkään vähenevä. Aikaisempi suuri kysyntä kasvatti kokoelmia, mutta nyt hyöty suurista seutu- ja paikalliskokoelmista on kääntymässä maanlaajuiseksi neuvottomuudeksi. Fyysisen varastointitilan lisäksi musiikkiaineistojen siirtoja varten tarvitaan yhteinen varastointisuunnitelma.

Selvityksen avainkohtana erottui se, miten musiikkiaineiston varastointi tulisi organisoida nykyaikaisesti kirjastoista yhteiseen varastoon ja miten musiikkiaineiston kuvailutieto saadaan laadukkaasti siirtymään varastointipaikan omaan aineistotietokantaan sekä miten varastoitu musiikkiaineisto parhaiten näkyisi kirjastoalan yhteisluetteloissa, Finnassa ja Melindassa.

Varastoitavaa musiikkiaineistoa riittää. Selvityksen teettämän kyselyn mukaan maakuntakirjastoissa on esim. CD-levyjä kaikkiaan noin 600 000, joista 10–20 prosenttia oltaisiin heti valmiita siirtämään valtakunnalliseen musiikkivarastoon.

Yleisten kirjastojen laatusuosituksen (2010, 34–35) sisältyvät sivistykselliset perusoikeudet ja palvelut ovat myös toimivan ja kehittyvän musiikkikirjastopalvelun perusta. Laatusuosituksessa kirjastoaineiston varastointia ei mainita erikseen. Se kuitenkin liittyy saumattomasti kirjastotilaan, kokoelman ajantasaisuuteen ja kirjastojärjestelmän toimivuuteen. Jos tarkoituksenmukaista varastointia ei voida tehdä eikä kokoelmien uudistamiseen panosteta, myös musiikkikirjastojen ja -osastojen ”laadukkaat, ajantasaiset ja uusiutuvat kokoelmat” ovat vaarassa jäädä jälkeen.

YouTube ja musiikin striimauspalveluiden (Apple Music, Deezer, Spotify, Tidal jne.) tulo markkinoille on vaikuttanut musiikin kuluttamistapoihin, samoin kirjastojen kautta saatavilla olevien Naxos Music Libraryn laajat verkkokuuntelupalvelut. Näistä syistä CD-levyjä lainataan musiikkikirjastoista aiempaa vähemmän. Kulttuurillisena muistiorganisaationa toimivia musiikkikirjastoja kuitenkin tarvitaan musiikin monimuotoisuuden ja pysyvyyden turvaamiseksi, sillä kaikkea musiikkia ei ole saatavana verkossa, eikä kaikkea ei voi myöskään striimata maksutta.

2010-luvulla yleisten kirjastojen musiikkiaineistoja on sijoitettu seudulliseen varastointiin yhä enemmän koskien myös vuotta 2017, esimerkiksi:

- Helmet-musiikkivarastossa on tällä hetkellä 49 000 CD-levyä
- Turun pääkirjaston varastossa 12 000 CD-levyä
- Vaski-kimppaan kuuluvan Rasion kirjaston seudullisessa varastossa 4 000 CD-levyä.

Vastaavanlaisia seudullisia varastoja on olemassa monella maakuntakirjastoalueella.

Musiikkiaineistojen varastointiin liittyviä kirjoituksia

Musiikin varastointi tai pikemminkin sen puuttuminen on säilynyt musiikkikirjastolaisten keskustelussa pitkään.

Musiikkikirjastojen turvaverkoston rakentamista on pohdittu Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen julkaisemassa ammattilehdessä Intervalli. Numerossa 3/1991 julkaistussa artikkelissa *Valtakunnalliset standardit ja musiikkikirjastojen kannalta tärkeät yhteistyöhankkeet* musiikin varastointi jää ilman suoraa mainintaa, mutta Heikki Poroilan mukaan yleisten kirjastojen keskeisenä palveluverkoston puutteena on pidetty musiikin valtakunnallisen keskuskirjaston puuttumista.

”Tarve erillisen (musiikki)äänitteisiin keskittyneen valtakunnallisen kirjaston tai fonoteekin perustamiseksi on kasvanut sitä mukaan, kun äänitteiden määrä ja merkitys on lisääntynyt.” (1991, 40–42).

Päätoimittaja Maarit Koskela mainitsi Intervallin 1/1996 pääkirjoituksessa yleisten kirjastojen roolin kääntymisen LP-levyjen lainaamosta arkistoksi. Puheenvuoron taustalla on Teoston teettämä tutkimus, joka selvitti musiikkiäänitteiden lainaamisen syitä ja lainattujen äänitteiden kopioimista. Yksi ääniteformaattien murroksista oli toteutunut: CD-levyn suosio LP-levyyntä verrattuna oli ylivoimainen: kyselyyn vastanneista musiikkiäänitteiden lainaajista vain 3 % lainasi pelkästään LP-levyjä. Musiikin varastointi oli myös esillä: ”Varastointikysymys on yhä polttavampi – jo kirjastojen tehokkaan tilankäytön kannalta.” (Koskela 1996, 3).

Intervallin 2/1996 uutinen *Varastokirjasto ja musiikki* kertoo musiikkiaineistoon liittyvistä päätöksistä. ”Varastokirjaston tuore tiedote (1/96 6.3.1996) kertoo etusivullaan, että musiikkiaineisto on lopultakin tervetullutta kokoelmiin. Asiaa on valmisteltu jo muutamia vuosia, ja lähinnä luettelointiin liittynyt epätietoisuus on jarruttanut ratkaisevia päätöksiä.” (1996, 13).

Intervallin uutinen numerossa 3/1996 kertoo Varastokirjaston aloittaneen nuottija ääniteluetteloinnin. Uutisen tiedot ovat peräisin Tampereella 20.9.1996 pidetystä Valtakunnallisesta musiikkikirjastojen neuvottelukokouksesta, jossa Varastokirjaston käytännöistä kertoi Liisa Björkvist. Varastokirjasto oli vastaanottanut äänilevyjä

Vantaalta, Helsingistä ja Uudestakaupungista. Lisäksi oli tullut muutama CD-levy ja kasetti, nuottiaineistoa oli saatu Kuopiosta. ”Torstaihin 12.9.1996 osui ... historiallinen hetki, jolloin Kari Paakkinen luettelo Varastokirjaston ensimmäisen nuotin, *Viulu-aapisen*. Ensimmäinen musiikkiäänite luettelointiin Varastokirjastossa päivää myöhemmin. Äänite oli Liisa Tavin *Niinese käy*. Tämä levy oli myös ensimmäinen luetteloitu äänilevy VIOLAan”. Varastokirjastossa luetteloidun aineiston kerrottiin löytyvän Vaarista ja Violasta. Osakohteita luettelointiin kuitenkin vain taidemusiikista, ja ne olivat Violassa. Vaariin tuotiin tiedot vain emojulkaisusta, ilman osakohteita. Julkaisun sisältämät teokset kirjataan huomautuskenttään muun kuin taidemusiikin osalta. (1996, 27–28).

Varastokirjaston johtaja Pentti Vattulainen kertoo samassa Intervallin numerossa uudesta vaiheesta otsikolla *Musiikkiaineiston varastointikokeilu Varastokirjastossa*. Erityisesti maakuntakirjastoista siirrettyä musiikkiaineistoa oli alettu vastaanottaa syksyllä 1996. Vattulainen kertoo, että koekielua varten palkattiin luetteloijia kolmeksi kuukaudeksi. Varastokirjaston mahdollisuudet musiikin luettelointityöhön tulevaisuudessa Vattulainen näki rajallisina. Hän ehdottaa Intervallin puheenvuorossa että ”selvitettäisiin mahdollisuuksia palkata musiikkiluetteloijia maakuntakirjastojen, Varastokirjaston ja mahdollisesti mui-

1991

1996

denkin kirjastojen yhteisellä rahoituksella vuodelle 1997. Hankkeelle voitaisiin myös hakea rahoitusta opetusministeriöstä” (1996, 28).

Musiikkikirjastoyhdistyksen lokakuussa 1996 Vattulaiselle suunnattu kannanotto painottaa musiikkiaineiston tarvetta päästä osaksi Varastokirjaston palvelua. Intervallissa 4/1996 julkaistussa kannanotossa todetaan: ”Musiikin luetteloinnin rahoittaminen muulla tavalla kuin Varastokirjaston yleisen budjetin kautta ei ole kestävä ja pitkäjänteinen ratkaisu.” Kokoelmien hävittäminen nähtiin yhteisrahoituksen mahdollisena vastareaktiona: ”Jos Varastokirjasto edellyttää aineistoa

”Torstaihin 12.9.1996 osui ... historiallinen hetki, jolloin Kari Paakkinen luetteloï Varastokirjaston ensimmäisen nuotin, Viulu-aapisen. Ensimmäinen musiikkiäänite luetteloiitiin Varastokirjastossa päivää myöhemmin. Äänite oli Liisa Tavin ’Niin se käy.’”

luovuttavien ja kokoelmia myöhemmin käyttävien kirjastojen osallistuvan aineiston luetteloinnin kustannusten kattamiseen, on vaarana että kirjastot ratkaisevat kokoelmien säilytysongelmansa aineiston myynnillä.” (Suomen musiikkikirjastoyhdistys 1996, 34).

Intervallin 1/2002 artikkelin *Varastokirjasto ja musiikkiäänitteet* mukaan Varastokirjastoon lähetetyn musiikkiaineiston, lähinnä LP-levyjen, kuvailutyö Vaariin oli keskeytetty. Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen hallitus toimitti 2002 Varastokirjastoon kannanoton:

- 1) Suomessa ei ole musiikin alan kansallista keskuskirjastoa, joka tallettaisi muuta kuin suomalaista musiikkia; Varastokirjasto voi toimia kansallisena yksikkönä, joka kerää, säilyttää, dokumentoi ja järjestää käyttöä varten kirjastojen aktiivikokoelmista poistettua, mutta sivistyksellisesti ja kulttuurihistoriallisesti säilyttämisen arvoista musiikkiaineistoa (äänitteet ja nuotit).
- 2) Tiedossamme ei ole myöskään mitään suunnitelmia, joiden tuloksena voisi syntyä edellä mainitun kaltainen kansallinen laitos. Tästä syystä ainoa vaihtoehto ei-kotimaisten musiikkijulkaisujen pitkäaikaiselle säilyttämiselle on Varastokirjasto
- 3) Vaikka Varastokirjastoon on toistaiseksi lähetetty suhteellisen suppea ja osin sattumanvarainen valikoima yleisten kirjastojen kokoelmiin toisen maailmansodan jälkeen hankittuja musiikkijulkaisuja, asian periaatteellisesti tärkeä puoli on selkeä; Varastokirjastoon kerätty ja kerätävä kokoelma on kulttuurihistoriallisesti

arvokas ja korvaamaton osa kansallista muistiamme. Toisin kuin kirjapuoolella ehkä on ollut tilanne, musiikissa ei-suomalaisen musiikin kokoelmat ovat muodostaneet ja muodostavat merkittävän osan kokoelmista. Vaikka Varastokirjastoon taltioitujen musiikkijulkaisujen hankintahistoria pääosin katoaakin, tarjoaa kertyvä kokoelma mahdollisuuden tutkia kirjastojen hankintaa ja valintapolitiikkaa.

4) Ei ole myöskään syytä väheksyä Varastokirjaston musiikkikokoelman merkitystä yksittäisten kysymysten ja tilausten toimitamisessa. Koska julkaisut on suhteellisen lyhyen ajan sisällä poistettu yleisistä kirjastoista vähäisen käytön takia, niihin ei kohdistu määrällisesti merkittävää kysyntää. Tilanne voi kuitenkin pidemmällä aikavälillä olla toinen. Jos tilaisuus nyt hukataan, uutta mahdollisuutta ei enää tule.

5) Aikaisemmissa kannanotoissa on kiinnitetty runsaasti huomiota Varastokirjaston musiikkikokoelman dokumentoinnin syvyyteen. Haluamme korostaa, että vaikka dokumentointi on tiedonhaun kannalta keskeinen tekijä, on kokoelman olemassaolo ja syntyminen ylimalkaan tietenkin ykkösasia. Tästä syystä pidämme tärkeänä, ettei musiikkijulkaisuiden vastaanottamista lopeteta dokumentointiin mahdollisesti liittyvien ongelmien takia. Kokoelman rakentaminen on kaikissa tilanteissa kiireisin ja tärkein tehtävä. (Poroila 2002, 30–31).

2002

2002: ”Suomessa ei ole musiikin alan kansallista keskuskirjastoa, joka tallettaisi muuta kuin suomalaista musiikkia.”

Neljä vuotta myöhemmin Poroilan Intervalli-puheenvuoro *Musiikkia varastoon* (2006, 14–18) pureutui jälleen musiikkiaineiston valtakunnallisen varastoinnin ratkaisemiseen. Artikkelissa korostui yleisten kirjastojen tilanahtaus ja Varastokirjaston mahdollisuus olla ratkaiseva tekijä. Tikkurilan Helmet-varasto oli jo olemassa vuonna 2006, ja se nähtiin myös mahdollisuutena valtakunnalliseksi musiikkiaineiston varastojaksi. Esillä oli myös periaate yhteisen keskusvaraston kaukopalvelun maksuttomuudesta. (2006, 18).

Varastokirjastossa on vuosien varrella pohdittu musiikkiaineistojen varastoinnin jatkamista. Vuoden 2008 toimintakertomuksessa todettiin, että yleisten kirjastojen musiikkiaineiston kansallisen varastoinnin asianmukainen järjestäminen tulisi ratkaista pikaisesti. (2009, 1). Toimintakertomuksen mukaan Varastokirjastosta lainattavan musiikkiaineiston määrä oli 43 hyllymetriä (2009, 5). Yhteenvedo ajalta 1989–31.12.2008 kertoo, että käsittelemätöntä musiikkiaineistoa oli yhteensä 133 hyllymetriä. Toimintakertomuksen mukaan tämä 21 000 säilytysyksikön määrä ”vastaa noin kolmen henkilötyövuoden panosta” (2009, 6).

Jaska Järvilehto teki vuonna 2010 maakuntakirjastojen musiikkivastaaville kyselyn, jonka aiheena oli musiikkiaineiston valtakunnallinen varastointi. Opinnäytteen kyselyn tuloksia käytiin läpi Intervallin 2/2010 artikkelissa *Musiikki yhteiseen varastoon – mutta minne?* Kyselyyn vastanneet pitivät valtakunnallisen musiikkiaineiston varastointia perusteltuna monista syistä:

- Huoli oman kirjaston tilanahtaudesta ja tästä johtuvista aineiston poistoista
- Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan materiaalien säilyttäminen, ”kansakunnan muisti”
- Musiikkiaineiston tasavertainen kohtelu kirjastoaineiston varastoinnissa
- Maakuntakirjastojen varastokokoelmien päällekkäisyyden karsinta
- Varastoidun aineiston saaminen laajemmin tiedonhaun ja lainauksen piiriin

2006

2008

2010

2010: ”Olemme odottaneet vuosikaupalla jonkinlaisen valtakunnallisen ratkaisun aikaansaamista. Vähemmän käytetty arvokas aineisto pitäisi pystyä siirtämään valtakunnalliseen varastoon, jotta tilaa vapautuisi kysytyimmälle aineistolle.”

Yksi Järvilehdon kyselyyn vastanneista totesi:

–Pidän ko. varaston aikaansaamista äärimmäisen tärkeänä. Esimerkiksi oman kirjastoni kohdalla olemme odottaneet vuosikaupalla jonkinlaisen valtakunnallisen ratkaisun aikaansaamista. Vähemmän käytetty arvokas aineisto pitäisi pystyä siirtämään valtakunnalliseen varastoon, jotta tilaa vapautuisi kysytyimmälle aineistolle. Se, että arvokasta aineistoa joudutaan poistamaan kirjastoista käyttäjien ulottumattomiin sen vuoksi, että uutta aineistoa ei muuten mahdu seinien sisälle, on kansantaloudellista haaskausta ja kirjastojen käyttäjien edun vastaista. (2010, 21–24).

Jarkko Rikkilä kirjoitti Kirjastolehteen valtakunnallisen musiikkivaraston tarpeesta vuonna 2015. Artikkelin *Täyden kympin musiikkivarasto* painotti neuvontatyön ja asiakkuuden murrosta, aineiston varastointipotentiaalia ja arvoa, kuvailutyön merkitystä, maksutonta kaukopalvelua sekä resurssien suuntaamista kehittämiseen, tiloihin ja uusiin palvelumuotoihin. (Kirjastolehti 2015).

Vuonna 2014 alkanut hanke *Selvät sävelet Kyyti-kirjastojen musiikkikokoelmiin* selvitti varastointia Kymenlaakson yleisissä kirjastoissa. Tavoitteena oli elävöittää musiikkikirjastojen kokoelmia ja päästä eroon päällekkäisestä säilyttämisestä. Kati Leppäkosken loppuraportissa 2015 on esillä alueellisen varastoinnin lisäksi pysyvän varastoinnin vaihtoehto. Lisäksi seudullisen varastointi- tai poistopäätöksen tekemisessä katsottiin avuksi aineiston saatavuuden tarkistaminen Kansalliskirjastosta, Sibelius-Akatemian kirjastosta, Helmet-musiikkivarastosta tai Varastokirjastosta. (Leppäkoski 2015, 108).

Varastokirjastossa on yhä runsaasti musiikkiaineistoa vailla evaluointia ja kuvailutyötä. Vuonna 2017 käsittelemätöntä LP-levyjen ja nuottien kertymää todettiin olevan noin 142 hyllymetriä. (Paakkinen 2017).

2017: Varastokirjastossa on käsittelemätöntä LP-levyjen ja nuottien kertymää 142 hyllymetriä.

2015

2017

Musiikin varastointiselvityksen kysely

Musiikin varastointiselvitys pyysi helmikuussa 2017 kaikkia maakuntakirjastoja vastaamaan kyselyyn. Heinäkuussa 2017 kyselyyn osallistui yksi maakuntakirjasto ja pienempi kaupunginkirjasto.

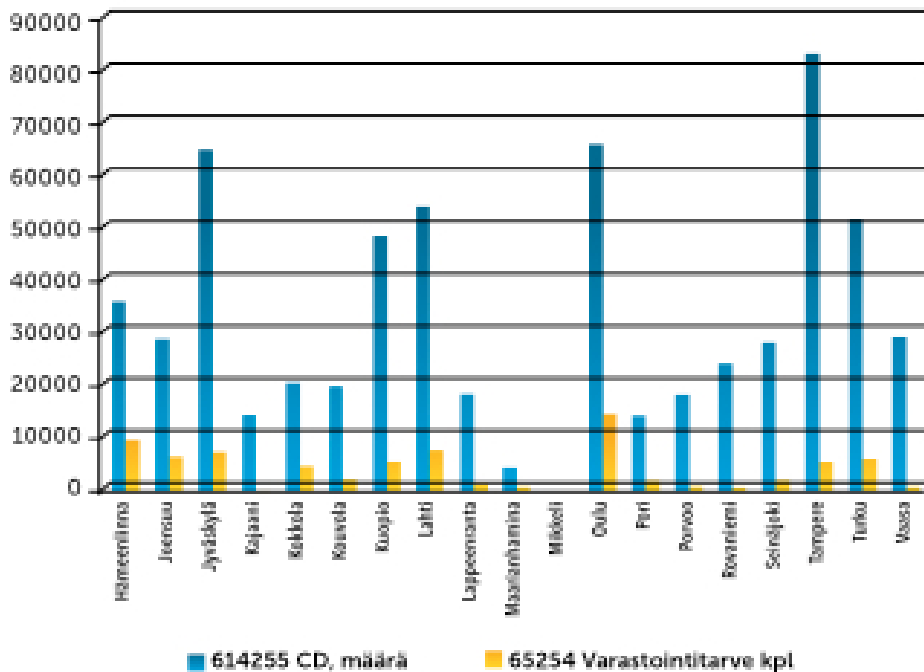
Kyselyssä kerättiin tietoa musiikkiaineistojen varastointitilanteesta. Vastaajille annettiin mahdollisuus kuvata musiikkiaineiston tilaa kirjasto- ja asiakaslähtöisesti. Mukana oli yhdeksän kysymystä. Kyselyyn vastattiin ahkerasti: vain yksi maakuntakirjasto jätti vastaamatta.

Vastaajat kokivat kysymyksen varastoinnin yhteisestä rahoituksesta hankalaksi. Kysymykseen jyvityksestä ei pystytty vastaamaan, koska kyse on viime kädessä kuntien vastuulla olevasta asiasta.

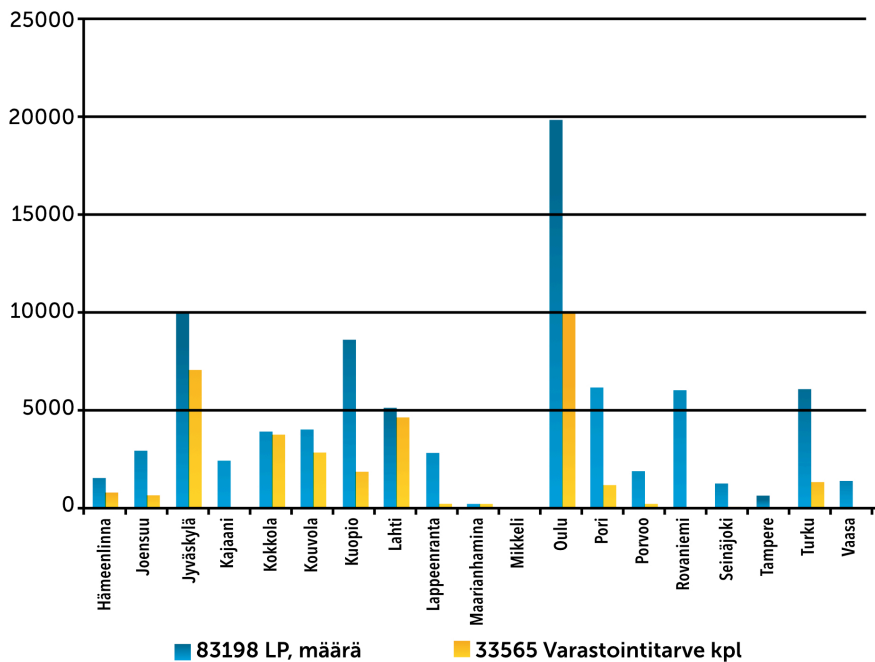
Musiikkiaineiston kokoelmatietoja ja varastointitarve?

-Jos Suomessa olisi toimiva musiikkivarastokirjasto, se jo sinällään lisäisi musiikkiaineiston poistoja ja poistaisi tarvetta varastoida musiikkiaineistoa kukin omassa kirjastossaan.

-Samanlainen paikka musiikkiaineistolle kuin Varastokirjasto on kirjoille. Ytimenä ja ihanteena olisi se, että voi tilata maksutta nopeasti musiikkiaineistoa eri formaateissa asiakkailleen. Kyseessä ei voi olla pelkkä varasto "minitiedoin", vaan erityisen tärkeää on asianmukainen ja huolellinen aineiston kuvailu. Luetteloinnin puutteellisuudet ja hakumahdollisuuksien rajoitukset vaikeuttavat oikean musiikkiaineiston löytämistä. Musiikin varastokirjasto voisi toimia myös musiikkitalenteiden säilyttäjänä, kulttuuriperinnön vaalijana.

Musiikkiäänitteiden valtakunnallista varastointia kaivataan: maakuntakirjastoista puolet oli valmiit siirtämään yhteiseen varastoon 10–20 % CD-aineistostaan.

Maakuntakirjastojen LP-aineistoista, joista osaa ei ole luetteloitu kirjastojen aineistotietokantoihin, keskimäärin 35 %, paikoin 70–90 tai jopa 99 % odotti varastosiirtoa. Joillain vastaajakirjastoilla oli C-kasettikokielmia. Niiden varastointitarve vaihteli suuresti (0–80 %).

-Varastotila alkaa olla täynnä, joten poistamme myös CD-levyjä ja nuotteja, joita ei ole missään muussa Suomen kirjastossa. Lehdet ja kirjat on lähetetty Varastokirjastoon, jos siellä ei ole ennestään.

-CD- ja LP-levyjen poistaminen jumittaa valtakunnallisen varastoinnin puuttuessa.

Miten kuvailisit kirjastosi musiikkiaineiston varastointia tällä hetkellä?

-CD-levyjen varastointia on lisätty siitä syystä, että kansallisesta musiikkivarastoinnista puuttuu kestävä ja pysyvä ratkaisu. Suurin paine liittyy siihen, että hyllykapasiteettia pitäisi saada muiden aineistojen ja palveluiden käyttöön. Musiikin kansallinen varastointi mahdollistaa tämän kehittämisen, joka on edellytys musiikkikirjastojen olemassaololle.

-Jos yhteinen varastointi saataisiin järjestettyä, voisi tehdä tarkemman linjauksen, mitä varastoidaan omaan varastoon ja mitä poistetaan ja lähetetään yhteisvarastoon. ...
Tulevaisuudessa musiikkiosaston asiakastiloihin on tulossa myös enemmän nuorten palveluja, tapahtumia ja mahdollisesti aineistoja -> poisto- ja joudutaan siis pakosti tekemään lähivuosina rankemmin. Musiikkivarasto tulisi meidän kannalta sopivaan aikaan, jos nyt toteutuisi!

-Toki tila on rajallinen, joten kaikkea ei voi varastoida, mutta meillä ei ole maakuntatasolla mitään erityistä käytäntöä varastoinnista. Jokainen varastoi tarpeelliseksi katsomansa aineiston.

-[Kimpan] kirjastot ovat määritelleet seudulliset varastointiperiaatteet. Näiden mukaan esim. musiikkiaänitteitä varastoidaan kirjastoissa vain poikkeustapauksissa. Helmetin musiikkiaineistoa on varastoitu Tikkurilaan, josta niitä saa myös kaukolainaksi.

-Varmaankin joka kirjastolla on omat varastonsa, yhteistoimintaa tässä mielessä ei ole.

Kerro miten musiikkiaineiston varastointi toimii seutu- ja maakuntatasolla?

-Hyvä, että CD-varastossa on "pitkät hännät". Seutuvarauksista päätellen CD-varastokokoelma on osin tarpeellinen.

-Muihin kimppaan kuuluvien kirjastojen musiikkiaineistojen varastoinnista en osaa sanoa. Luonnollisesti [maakuntakirjastossa] on suurin kokoelma kaikkea aineistoa. ... Mielestäni voisimme jo kimpan tasolla miettiä, varastoidaanko se ainut viimeinen kappale [maakuntakirjastoon] vai onko väliä, missä se sijaitsee. Varaukset ovat kuitenkin asiakkaille maksuttomia koko kimpan alueella (joka tänä vuonna myös laajenee), joten "viimeisellä sijainnilla" ei mielestäni ole väliä.

-Musiikin toimiva ja hyvin käyttöliittymällä haettava musiikkiaineisto mahdollistaa syvän ja asiantuntevan tietopalvelun sekä vahvistaa kirjaston asemaa. CD-levy on tällä hetkellä formaattina kehityskaarensa siinä vaiheessa, että sen tulevaisuus on vaaka-alaudalla. Näin on ollut musiikissa useiden formaattien kohdalla ennenkin. Musiikkiformaateissa pitää muistaa, että formaatit saattavat nousta pintaan useiden vuosien jälkeen ja uudet kulutusmuodot (esim. digilataus, striimaus) pirstaloivat kenttää vanhojen säilyessä edelleen relevantteina aineistomuotoina. Olennainen musiikkivarastoinnin rationalisoimiseen liittyvä asia on luettelointitietojen siirto. Helmet-varastoon siirretty aineisto on poistettu ensin tietokannasta meillä ja luetteloitu uudestaan Vantaalla. Tulevaisuudessa pyrkimys pitää olla siihen, että data siirtyy järjestelmien välillä.

-Aineistoa on ollut helposti saatavissa, kun sitä on tähän asti pystytty varastoimaan, jos asiakkaat vaan hoksaavat kysyä.

Millaista asiakaspalautetta olet saanut musiikkiaineiston varastoinnista?

-Varastoinnista olemme saaneet yksinomaan positiivista palautetta. Erityisesti nuotteja etsivät asiakkaat ovat tyytyväisiä, kun jokin etsitty, ehkä vanha ja jo unohtunutkin, kappale löytyy nuottina varastostamme. Lisäksi olemme havainneet, että monesti musiikin ammattilaiset tarvitsevat nuottia suhteellisen lyhyellä aikavarauksella, joten tässä suhteessa oma varasto on erityisen tärkeä. Lisäksi varaston aineisto on esillä vaihtuvissa näyttelyissämme. Vinyylilevyjäkin nostetaan vaihtuvana kokoelmana esille varastosta.

-Ihan kiva. Sääli ettei toteutunut siinä mittakaavassa kuin toivottiin.

-Hyvä ja toimiva kaukolainauksen kannalta, mutta ei ota vastaan aineistoa muista kuin pääkaupunkiseudun kirjastoista.

-Hyvä on ollut tietää, että on olemassa paikka, josta voi löytää harvinaisempaaakin musiikkiaineistoa asianmukaisesti luetteloituna. Tikkurilasta on tilattu meille myös kaukolainoja.

-Tikkurilan musiikkivaraston kokoelma ja erityisesti sen luettelointitietueet ovat monesti auttaneet pienen kirjaston musiikkikirjastotyössä. Harmi että sen toiminta ei ole enää jatkunut samankaltaisena viime vuosina, eikä sinne ole voinut lähettää kokoelmasta poistuvia CD-levyjä.

Mitä mieltä olet Vantaan Tikkurilan musiikkivarastosta?

-Hieno juttu, että on olemassa, siellä on tehty hyvää pohjatyötä valtakunnallista varastoa ajatellen.

-Hyvä ajatuksena, mutta ehkä harvemmin asiakkaat haluavat tehdä kaukopalvelupyyntöjä sinne maksujen takia. Mutta minusta keskitetty musiikkivarasto on hyvä asia.

-Tikkurilan musiikkivarastoinnin hyvä puoli on ollut laadukas dokumentointi eli varaston tiedot ovat hyvin löydettävissä tietokannasta erityisesti musiikkiaineistoa koskevilla erityistavoillaakin. Käytännössä muut kirjastot ovat olleet kaukopalvelunäkökulmasta nopeampia aineiston toimittajia kuin Helmet-musiikkivarasto. Lisäksi problemaattista on, että Tikkurilan varasto on lähtökohtaisesti seudullinen ratkaisu. Valtakunnalliseen varastointiin pitää tavoitella vaihtoehtoa, joka sijaitsee riippumattomalla maaperällä, ja jonka ylläpitoon on laaja ymmärrys ja selvä näkemys toiminnan jatkumisesta suunnitelmallisesti.

Osa vastaajista mainitsi samassa yhteydessä valtakunnallisen musiikkivarastoinnin tarpeen. Helmet-musiikkivarastoa pidettiin myös hyvänä pohjatyönä.

-"Valtakunnallista varastointia tarvitaan, jotta lainattavat erikoisuudet ja harvinaisuudet eivät katoa kokonaan. Helpointa olisi, että Varastokirjasto saisi lisäresursseja (luettelointiin, tiloihin) ja musiikkiaineisto varastoitaisiin sinne", vastasi kaukopalvelusta vastaava kollegani. Jos Varastokirjastoon varastointi ei onnistu, mielestäni Vantaan Tikkurila voisi ottaa tässä vetovastuun, kun sinne on jo kerätty kattavasti Helmet- kirjastojen aineistoa. Voisi miettiä, olisiko aineisto suoraan asiakkaiden varattavissa vai toimisiko se kaukopalveluperiaatteella niin että kirjastot toimisivat varaajina? Aineiston kuvailussa olisi varmasti oma työnsä, mutta pitäisikö jotenkin sopia kuvailutietojen lähettämisestä jossakin muodossa ennen lähetystä "varastokirjastoon" ja ennen tietojen poistamisesta oman kirjaston tietokannasta? En tiedä, kuinka hankalaa ja aikaa vievää tämä käytännössä olisi. Itse olen henkilökohtaisesti poistanut viimeisen 9 kuukauden aikana julmetun määrän CD-levyjä, LP-levyihin en ole uskaltanut koskea, sillä niiden arvo on hiljalleen kasvamassa. LP-levyjen varastointia valtakunnallisesti kannatan siis ehdottomasti.

-Varaston tulisi sijaita logistisesti järkevässä paikassa, jos sillä halutaan palvella koko maata. Nykyisillä kaukopalvelumaksuilla käyttö jäisi varmaankin aika vähäiseksi, varaus/lainausmaksu kohtuullinen. Kaikille asiakkaille avoin/käytettävissä. Tärkeää säilyttää kaikkia formaatteja. Hyvät verkkosivut ja niillä helpot hakuominaisuudet, saisi näkyä kunkin kirjaston verkkosivulla jotenkin.

Mikä olisi mielestäsi paras valtakunnallinen musiikin-varastoinnin ratkaisu?

-Paras ratkaisu aineiston fyysiseksi sijoituspaikaksi on Kuopion Varastokirjasto, joka hoitaa muidenkin kirjastoaineistojen varastointia. Musiikkiaineisto on rinnastettavissa muihin aineistoihin ja on suuri vääryys, että tällä hetkellä tilanne on tämä. Kun aineistolle on paikka Kuopiossa, on syytä tähdätä uudenlaiseen malliin. Valmiiksi esimerkiksi [maakuntakirjastoalueelta] varastokirjastoon lähetettävät aineistot voisivat säilyä datana. Tämä malli palvelisi jatkossa kaikkea kirjastoaineistoa ja loisi uraa todelliselle yhteistyölle ja yhteisratkaisulle, jolle on suuri kysyntä ja tarve. Kun uuden kirjastolain myötä kirjastot ovat luopuneet varausmaksuista, valtakunnallisesti on tärkeää huomioida, miten maksutaso pidetään musiikin varastoaineiston kannalta sellaisena, että aineistoa on järkevää varata. Erityisen tärkeää on satsata aineiston markkinointiin ja näkyvyyteen käyttöliittymätasolla. Musiikin varastohelmille voitaisiin käynnistää musiikkivarasto.fi -portaali, jossa esiteltäisiin holvin aarteita ja nostettaisiin esille aineistoa monilla tavoilla.

-Jos muut kirjastot lähettävät aineistoa Varastokirjastoon, voitaisiin sopia yhteinen luettelointikäytäntö niin, että lähetettävä kirjasto luetteloi aineiston jo valmiiksi, ettei varastokirjastossa tarvitsisi enää luetteloita sinne saapuvaa aineistoa. Sen voisi laittaa ehdoksi "emme ota vastaan aineistoa, jota ei ole luetteloitu sovittujen vaatimusten mukaan".

-Aineisto osakoh-
teita myöten luetteloituna.
Toimivat kuljetusratkaisut. Niteitä voisi olla useampi kuin yksi per nimeke. Asiakkaalle ilmainen. Selkeä ja toimiva haku saatavuustietoineen. Haun kautta pitää voida tehdä suoraan varaus aineistoon. Selkeät ohjeet kirjastoille aineiston lähettämisestä varastoitavaksi.

-Samanlainen paikka musiikkiaineistolle kuin Varastokirjasto on kirjoille. Ytimenä ja ihanteena olisi se, että voi tilata maksutta nopeasti musiikkiaineistoa eri formaateissa asiakkailleen. Kyseessä ei voi olla pelkkä varasto "minitiedoin", vaan erityisen tärkeää on asianmukainen ja huolellinen aineiston kuvailu. Luetteloinnin puutteellisuudet ja hakumahdollisuuksien rajoitukset vaikeuttavat oikean musiikkiaineiston löytämistä. Musiikin varastokirjasto voisi toimia myös musiikkitalenteiden säilyttäjänä, kulttuuriperinnön vaalijana. Kirjaston musiikkiaineisto on luetteloitu, luokiteltu, "järjestetty". Millään kaupallisella toimijalla ei ole intressejä tällaiseen työhön. Kirjastojen luetteloimat, "järjestämät" musiikkiaineistot mahdollistavat sen, että aineistot löytyvät myöhemminkin. Musiikin varastokirjastolla voisi olla myös tässä suhteessa tärkeä rooli.

-Varaston ja aineistojen verkkonäkyvyyteen pitäisi kiinnittää huomiota. Ihanteellista olisi tietysti se, että oman kirjaston aineistohakuun voisi integroida mukaan haun varastokirjaston tietokannasta.

Musiikkiaineiston tasavertaisuutta kirjojen rinnalla pidettiin tarpeellisena. Monet korostivat logistiikan, hyvän kuvailutyön ja maksuttomien kaukolainojen tarvetta.

-Olisikohan mahdollista, että verkkokirjasto osaisi kysyä, haluaako asiakas tehdä haun valtakunnallisten varastokirjastojen kokoelmista, jos hänen hakeensa teosta ei löydy oman kirjastokimpan kokoelmista.

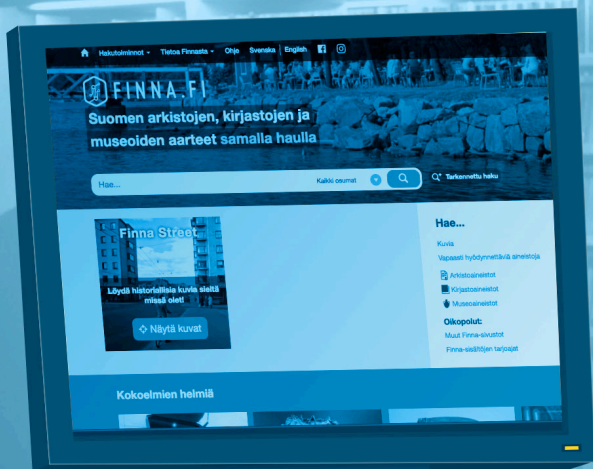
- Pääkirjasto on menossa suureen peruskorjaukseen vuosina 2018-20. Joudumme kahdeksi vuodeksi väistötiloihin, joihin mahtuu hyvin rajallinen määrä aineistoa. Kirjaston tilaohjelma uudistetaan kokonaan, eikä ole vielä selvää, mikä on musiikkiosaston tuleva tila (tai että säilymmekö enää "osastona"). Luultavimmin kokoelmatila vähenee, ja painopiste siirtyy tapahtumiin ja harjoittelu/soitto/kuuntelutiloihin. Tilan muuttuessa on tarkkaan mietittävä avokokoelman sisältö - tässä kohden valtakunnallinen varasto tulisi todella tarpeeseen. Iso kysymys on kokoelmatyössä myös hankinnan rooli: mitä musiikkiaineistoa kirjastoihin hankitaan jatkossa jos ja kun esim. CD-formaatti alkaa hävitä markkinoilta?

Kommentteja ja lisähuomioita?

-Yllä olevat eri aineistotyyppien varastointitarpeen arviot ovat erittäin summittaisia ja määrät voisivat todellisuudessa poiketa huomattavasti arvioista. Jos musiikkiaineistojen valtakunnallinen varastointi järjestyisi, täytyisi laatia jonkinlainen kokonaissuunnitelma aineistojen varastointia silmällä pitäen. Valtakunnallisen varastoinnin järjestäminen olisi erityisen tärkeää äänitteiden ja nuottien kannalta. Musiikkikirjojen ja -lehtien varastointi on hoitunut tähän saakka Kuopion Varastokirjaston kautta, mutta niidenkin kohdalta tilannetta voi tietysti arvioida uudelleen, jos valtakunnallinen musiikkivarasto toteutuu.

Taidan katsoa Finnasta, löytyykö
sieltä tekijätietoja Finn A.:sta.
Tekisi mieleni kuunnella Keviniä
hänen bassottelunsa vuoksi,
mutta löytyyköhän sitä hyllystä
vai meneekö kaukolainaksi
Varastokirjastosta?

Varför
magasiner
vi har ju
Depåbibliote

Tilastotietoa yleisten kirjastojen musiikkiäänitekokoelmista

Kyselyn tueksi yleisten kirjastojen tilastotietokannan visualisointisovelluksesta valittiin lähempään tarkasteluun musiikkiäänitteet, koska varastointitarve on niiden osalta suurin.

Musiikin valtakunnallisen varastoinnin vaiheet ovat kytköksissä ääniteformaattien muutoksiin. CD-levyn kaupallinen tarjonta alkoi 1980-luvulla ja kasvoi 1990-luvulla. LP-levyjien ja kasettien tarjonta puolestaan väheni. Kirjastojen CD-valikoimat kasvoivat ja syvenivät 1990-luvulta lähtien, ja sama kehitys jatkui 2010-luvulle asti. Kasvun huippu ajoittui vuosiin 2012–2014.

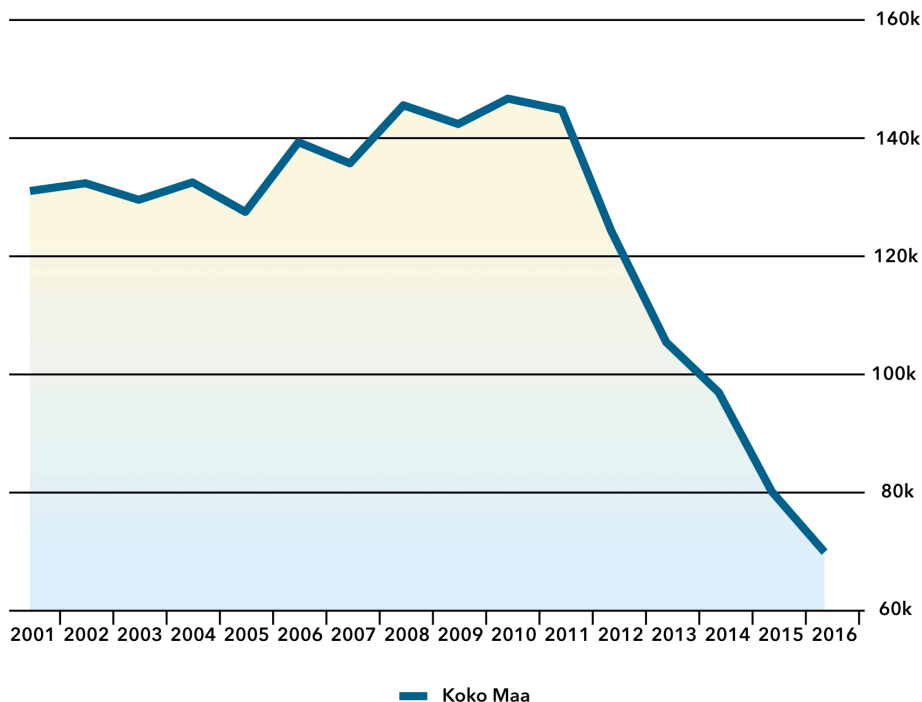
Läpimurto suosituimmaksi ääniteformaatiksi loi kysyntää, johon musiikkikirjastot vastasivat laajentamalla CD-kokoelmia. Tilastot osoittavat, että CD-levyjien lainauksen hiivuttua äänitteiden hankinta putosi romahdusmaisesti. Tämä ei kuitenkaan näy kokoelman pienentymisenä, vaan suuren kysynnän aikana hankitut CD-levyt täyttävät nyt kirjastojen hyllyjä ja odottavat varastointiratkaisuja.

Musiikkiäänitteiden hankinnat

Musiikkiäänitteiden hankinnat ovat vähentyneet yleisissä kirjastoissa erityisesti 2010-luvulla. Tilaston 2001–2016 perusteella kehitys näyttää pysyvältä.

Vuonna 2010 Suomen yleisiin kirjastoihin tehtiin äänitehankintoja 146 548 kappaletta, vuonna 2016 yhteensä 69 748, laskua 52 %.

Hankinnat: Musiikkiäänitteet

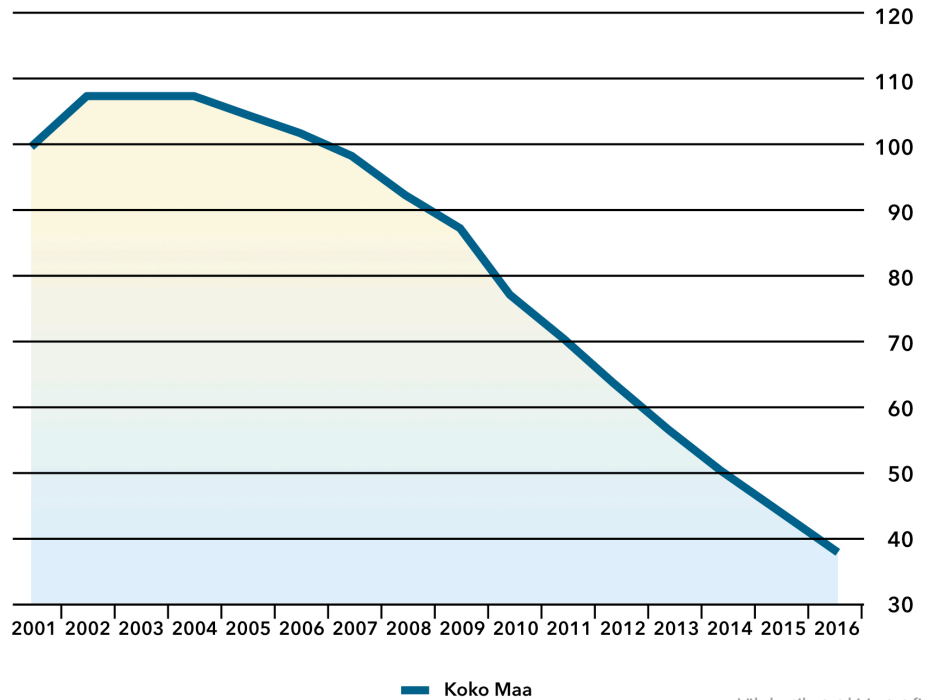
Musiikkiäänitteiden hankinta yleisissä kirjastoissa 2001–2016.

Musiikkiäänitteiden lainaus

Musiikkiäänitteiden lainaus on vähentynyt yleisissä kirjastoissa. Koko Suomen tilasto näyttää äänitelainauksen vähentymisen jatkuneen 12 vuoden ajan.

Vuonna 2004 yleisistä kirjastoista tehtiin 9 573 382 musiikkiäänitteiden lainaa, 2016 yhteensä 3 374 186, laskua 65 %. Samana aikana kirja-aineistojen lainaus laski yli 12 miljoonaa, laskua 15 %.

Lainaus: Musiikkiäänitteet

Musiikkiäänitteiden lainaus yleisissä kirjastoissa 2001–2016.

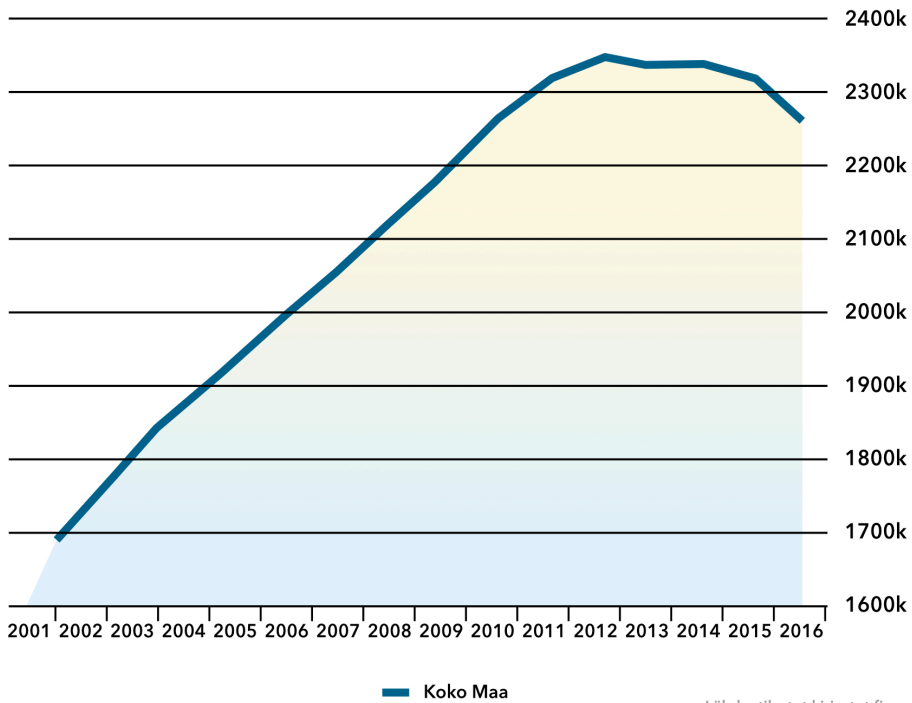
Lähde: tilastot.kirjastot.fi

Musiikkiäänitteiden kokoelmat

Yleisten kirjastojen musiikkiäänitteiden kokoelmat ovat kasvaneet pitkään, vaikka lainaus on vähentynyt ja hankintaa on karsittu 2010–2016 jopa 52 %. Vuosina 2001–2016 äänitteiden määrä kasvoi 565 000.

Vuoden 2012 jälkeen kokoelmien kasvu on pysähtynyt. Vuonna 2012 Suomen yleisissä kirjastoissa oli 2 343 772 musiikkiäänitettä. 2016 äänitteitä oli hieman vähemmän: 2 257 137. Kyselyn perusteella äänitekokoelmien karsiminen on hidasta yhteiskäytössä olevan varastointipaikan puuttumisen vuoksi.

Kokoelmat: Musiikkiäänitteet

Lähde: tilastot.kirjastot.fi

Musiikkiäänitteiden kokoelmat yleisissä kirjastoissa 2001–2016.

Musiikkiäänitteiden kokoelmien määrän kehitys ei ole seurannut yleisten kirjastojen kirja-aineistojen vastaavaa kehitystä. Kirjojen määrä väheni 2001–2016 kirjastoissa 6,5 miljoonalla niteellä.

Varastokirjasto ja Helmet-musiikkivarasto

Kuopiossa sijaitseva Varastokirjasto ja pääkaupunkiseudun yleisten kirjastojen Helmet-musiikkivarasto Tikkurilassa ovat molemmat olleet esillä valtakunnalliseksi musiikkivarastoksi. Vaikka niillä on vuosikymmenten varrella ollut tähän edellytyksiä, kummastakaan ei ole muotoutunut aktiivista kaikkien yleisten kirjastojen musiikkivarastoa.

Varastokirjasto ja Helmet-musiikkivarasto ovat erilaisia toiminnan sekä musiikkiaineistojen määrän, formaattien ja syvyyden suhteen. Aineiston vastaanottajana Varastokirjastolla on status Suomen kirjastoverkoston keskusvarastona, Helmet-musiikkivarasto palvelee pääosin pääkaupunkiseudun yleisiä kirjastoja.

Varastokirjaston toiminnan arviointi määritteli vuonna 2005 Varastokirjaston käyttöä kirjaston kannalta omien kokoelmatilojen jatkeeksi. "Varastokirjasto helpottaa kirjastoissa tehtäviä poistopäätöksiä ja siten vaikuttaa kokoelmien sisältöön ja käytettävyyteen". (Laitinen 2005, 20).

Vuonna 2017 Varastokirjastolla on lainattavassa kokoelmassaan hieman alle 12 000 niteen verran nuotti- ja äänilevyaineistoa. Ennen musiikin varastointiselvityksen yhteydessä tehtyä koe-erää Varastokirjaston lainattavassa kokoelmassa ei ollut CD-levyjä. Varastokirjaston kokoelmaan on luetteloitu LP-levyjä viimeksi keväällä 2001. Sinne jo saapuneita nuottiaineistoja on pystytty lisäämään kokoelmaan vuoden 2017 aikana noin 4 000 nimekettä. Vastaanotetusta musiikkiaineistosta on kuitenkin lainattavissa vain murto-osa. Varastokirjastossa odottaa kuvailua noin 87 hyllymetriä LP-levyjä mikä tarkoittaa 20 000–25 000 nidettä. Luetteloimatonta nuottiaineistoa on 55 hyllymetriä eli noin 8 000 nidettä.

Varastokirjaston lainattavaan musiikkikokoelmaan kuului elokuussa 2017 noin

- 6 600 nuottijulkaisua
- 4 800 LP-levyä
- 365 CD-levyä

Selvityksen aikana neuvoteltiin Varastokirjaston kanssa CD-levyistä koostuvan testausaineiston vastaanottamisesta. Sitä varten tuoteistettiin yleisten kirjastojen oma LowTag-sovellus, jonka avulla lähettäjäkirjasto siirsi varastoitavan aineiston sijainti- ja kuvailutiedot Varastokirjaston Vaari-tietokantaan Melindan kautta.

Lähetäjäkirjaston käyttämä LowTag-sovellus vähentää Varastokirjaston työmäärää aineiston vastaanotossa. Varastokirjaston oman arvion mukaan 1 000 CD-levyn käsittelyyn menee keskimäärin 6 työpäivää. Kaikille varastoimista odottaville CD-levylle saataisiin Varastokirjaston sijaintiedot ja haettavuus aineistotietokannoista (Vaari, Melinda ja Finna) varsin nopeasti, minkä jälkeen ne olisivat asiakkaiden lainattavissa.

Helmet-musiikkivarasto

Pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastojen välinen musiikkivarastotoiminta on ollut aktiivista ja säilyttävää. Vuonna 2014 kymmenen vuotta täyttänyt Tikkurilan kirjaston Helmet-musiikkivarasto sai OKM:n rahoitusta 2014 loppuun asti. Rahoituksen turvin rakennettiin perusta Helmet-kirjastojen vähemmän käytetyn musiikkikertymän varastoinnille. Takautuvaa kuvailutyötä tehtiin Helmet-tietokantaan 1–2 henkilön voimin.

Vantaan Tikkurilan kirjastoon perustettu Helmet-musiikkivarasto varastoi sekä äänitteitä, nuotteja, kuvatallenteita että musiikkikirjallisuutta. Elokuussa 2017 varastosta oli lainauskäytössä (Helmet.fi 2017) noin

- 49 000 CD-levyä
- 12 500 LP-levyä
- 12 000 nuottijulkaisua
- 7 860 nidettä musiikkikirjallisuutta
- 1 950 DVD-levyä
- 1 000 VHS-kasettia
- 930 C-kasettia

Helmet-musiikkivarasto on seudullisesti esimerkillinen musiikkiaineiston tyyssija. Sillä on hyvät toimintaedellytykset ja selkeä palvelurooli. Helmet-musiikkivarasto on pääkaupunkiseudun kirjastojen musiikkipalveluille välttämätön. CD-levyjen siirto Helmet-kirjastoista Tikkurilan varastoon on jatkunut, ja varastokokoelmat ovat kasvaneet nopeasti. Suurin osa varaston aineistoista on CD-levyjä. Niitä myös lainataan muihin musiikkiformaatteihin verrattuna eniten.

Vuonna 2017 varaston tilanne näyttää vakaalta. Tarkoituksenmukaisesti järjestetyllä aineistolla on kysyntää. Varastosta lähtee joka päivä keskimäärin 80–100 varausta Helmet-kirjastokimpan asiakkaille. Pääkaupunkiseudulta vastaanotettujen aineistojen lisäksi varastoon otettiin useiden vuosien ajan vastaan musiikkikirjastoaineistojen siirtoja muistakin yleisistä kirjastoista. Vuonna 2017 jatketaan linjausta, jonka mukaan varastoitavaa aineistoa vastaanotetaan Helmet-kirjastoista (Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa), mutta ei lainkaan muualta Suomesta. Lahjoituksia ei vastaanoteta (Hartikainen & Rantala, 2017).

Musiikkiaineistojen valtakunnallista varastointia varten tarvitaan kaikkien yleisten kirjastojen tarpeisiin vastaava säilyttäjätaho. Tilan rajallisuudesta ja seudullisista varastointilinjauksista johtuen Helmet-musiikkivarasto ei sovellu Varastokirjaston lailla valtakunnalliseksi varastointipaikaksi. Kun toimivan aineistosiirron edellytykset ovat olemassa, voidaan Helmet-varastosta siirtää aineistoa Varastokirjastoon.

Katso liite 2: Lisätietoa Helmet-musiikkivarastosta

Tää Melinda on ihan mieletön!

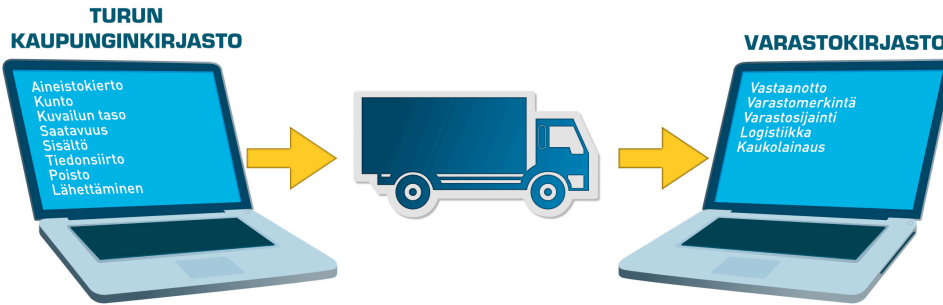

Koe-erä Vaskista Vaariin

Musiikin varastointiselvityksen aikana ilmeni, että Helmet-kirjastojen musiikkivarasto pysyy valtakunnallisen sijaan seudullisena toimijana. Yksi selvityksen avainkohdista oli tutkia mahdollisuuksia aineistosiirron toteuttamiseen, ja Kuopiossa sijaitseva Varastokirjasto nousi potentiaalisesti varastoijaksi. Yhdessä Kansalliskirjaston, Axiellin Finlandin, Vaski-kirjastojen ja Varastokirjaston kanssa pystyttiin toteuttamaan koe-erä, jossa Varastokirjastoon siirrettiin CD-aineistoja. Koe-erää Vaskista Vaariin varten luodun varastointityökalun kustannukset sisältyivät selvityksen budjettiin.

Koe-erän datasiirron pohjana toimi Melindaan kuuluvien yliopistokirjastojen ja Varastokirjaston aiemmin testaama malli, jossa aineiston lähettäjäkirjasto siirtää kuvailutiedot Vaariin sekä antaa aineistolle sijaintipaikan Varastokirjastossa. Tätä varten Axiell Finland valmisti varastointityökalun AuroraMelindaan. Tätä versiota voivat käyttää kirjastojen yhteistietokanta Melindaan kuuluvat Aurora-kirjastot.

Koe-erä toteutettiin kesä-heinäkuussa 2017. Turun kaupunginkirjaston CD-aineistoa siirrettiin sijainti- ja kuvailutietoineen Varastokirjastoon 365 kappaletta. Sivulla 31 olevassa kuvassa kootaan yhteen siirtotyössä huomioitavat seikat ja fyysisen aineiston vaatimat toimenpiteet.

Turun kaupunginkirjaston CD-aineistosta valikoitu koe-erä siirrettiin Kuopiossa sijaitsevaan Varastokirjastoon kesä-heinäkuussa 2017.

Työkalu suunniteltiin yksinkertaiseksi toiminnoksi

- asettaa aineiston sijaintitieto valmiiksi Varastokirjastolle lähettäjäkirjastossa
- siirtää olemassa oleva metadata Vaariin ja pitää se hakukelpoisena Finnassa
- luoda Varastokirjastolle mahdollisuus ottaa koe-erän CD-aineistot vastaan nopeasti

Asennettu siirtotyökalu on lisäominaisuus AuroraMelindaan. Sen ohjelmistoasennus ja käyttö oli Melinda-kirjastoille maksutonta, sisältäen Aurora-versiopäivitykset, asennuksen ja käyttöönoton. Työkalu on kirjaston hyödynnettävissä formaatista riippumatta. Sitä voidaan tulevaisuudessa käyttää yleisissä kirjastoissa esimerkiksi kirja-aineistojen siirtämiseen.

Siirtomahdollisuus kaikille kirjastoille

Musiikin varastointiselvityksen aikana toteutettu koe-erä havainnollisti Varastokirjaston ja Vaski-kirjastojen yhteistyötä. Melinda-kirjastoina molemmat tahot pystyivät operoimaan samassa tietokannassa ja hyödyntämään yhteistä metadataa. Myöhemmin sovelluksen avulla voidaan hajauttaa siirtotyötä eri lähettäjäkirjastojen kesken. Varastointiselvityksen jälkeen varastointityökalusta voidaan kehittää ohjelmaversiot myös Melindan ulkopuolella olevien kirjastojen käyttöön. Kaikille kirjastoille on siis mahdollista rakentaa malli, joka Vaski-kirjastojen käyttöön jo asennettiin.

Katso liite 3: Varastointiohjeistus: Kuvailutiedon ja aineiston siirtäminen omasta kirjastosta Varastokirjastoon ja Vaariin

Musiikkiaineistojen valtakunnallinen varastointisuunnitelma

Aktiivisessa kirjastotoiminnassa tarvitaan määrätietoista ja valtakunnallisesti ylläpidettyä musiikkiaineiston varastointia. Sitä tarvitaan kirjastojen kokoelmatyön ja tulevaisuuden tukena. Valtakunnallinen varastointisuunnitelma voi ohjata kirjastojen kokoelmatyötä kohti aiempaa vastuullisempaa aineistohallintaa. Tähän kuuluvat kirjaston asiakaspalvelu, musiikkisisältöjen ylläpito, poistotavoitteet, verkkopalvelut ja oma varastointi.

Kirjastojen toimintaan heijastuu musiikin osalta äänitteiden käyttötapojen muutos. Vaikka äänitteistä ei tule tarpeettomia, on erilaisten striimauspalveluiden ja verkkomusiikin yleistymisen on vaikuttanut huomattavasti äänitelainaukseen. Valtakunnallisen tilaston mukaan vuodesta 2004 vuoteen 2016 musiikkiäänitteiden lainaus vähentyi 65 % – 9,6 miljoonasta 3,6 miljoonaan. Kehitys asettaa varastoinnille isoja haasteita. Miten pitäisi toimia, jotta vähemmälle käytölle jäänyt musiikkiaineisto ei häviäisi kirjasto-tarjonnasta?

Varastointisuunnitelmassa on otettava huomioon ainakin:

- Aineiston ja sen kuvailudatan säilyttäminen
- Aineiston saavutettavuus ja lainausmahdollisuus
- Vuorotettu aineiston varastoon siirto
- Päällekkäisen aineiston karsiminen
- Jatkuva yhteistyö ja työnjako
- Musiikkikirjastojen varastointitarpeet tulevaisuudessa

Musiikkikirjastojen yhteistä varastointisuunnitelmaa tukee laki. Lakiin yleisistä kirjastoista kirjattu pykälä (6 §) toteaa, että yleisen kirjaston tehtävänä on:

- 1) tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin
- 2) ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa
- 3) edistää lukemista ja kirjallisuutta
- 4) tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon
- 5) tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan sekä
- 6) edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Monipuolisen ja uudistuvan kokoelman ylläpidon lisäksi laissa painotetaan monia muita asioita, kuten tietopalvelun tarjoamista sekä tilan tarjoamista oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan. Monimuotoinen kulttuurinen vuoropuhelu vaatii musiikkikirjastolta resurssien suuntaamista kokoelmatyöstä kohti vinkkausta, ohjaamista ja neuvontatyötä sekä moniulotteista verkottumista ja yhteistyössä tehtyä tapahtumatuentoa. Alueellisen keskuskirjaston kokoelma- ja varastotyötä on mahdollista vähentää, sillä vähemmän käytetyn aineiston säilytettäväksi kappaleeksi riittää yksi Varastokirjastoon sijoitettu, Melindaan kuvailtu ja Finnasta haettavissa oleva nide.

Musiikin valtakunnallinen varastointi on osa yleisen kirjaston toiminnan kehittämistä ja yhteistyötä: pykälä (11 § Yhteistyö) toteaa, että ”Yleinen kirjasto toimii ja kehittää toimintaansa yhteistyössä muiden yleisten kirjastojen, Kansalliskirjaston, Varastokirjaston, Näkövammaisten kirjaston sekä muiden korkeakoulukirjastojen, oppilaitoskirjastojen ja erikoiskirjastojen kanssa.”

Alueellisten keskuskirjastojen yhteistyöltä laki (8 §) edellyttää: ”Alueellisella kehittämistehtävällä luodaan edellytyksiä toimialueen yleisten kirjastojen toiminnan vahvistumiselle. Kehittämistehtävällä tuetaan toimialueen yleisten kirjastojen kehittymistä ja henkilöstön osaamista sekä edistetään yleisten kirjastojen keskinäistä yhteistoimintaa.” Musiikkiaineistojen valtakunnallinen varastointi luo alueelliseen kehittämistehtävään oman toiminnallisen ulottuvuuden. Yhteistoimintaa vahvistetaan kun seudullisesta varastoinnista siirrytään kohti keskitetympää mallia.

Koe-erän perusteella kirjastojärjestelmän kehittäminen on mahdollista. Musiikkiaineistojen siirto Varastokirjastoon käy sujuvasti ja Varastokirjastossa on valmiudet vastaanottaa ja käsitellä saapuva aineisto. Koe-erä osoitti

myös, että lähettävässä kirjastossa tehdyt musiikkiaineistojen kuvailutiedot siirtyivät LowTag-sovelluksella sellaisinaan Varastokirjaston Vaari-tietokantaan selailtaviksi ja haettaviksi. Siirtoprosessi oli sujuvaa janopeaa, koska sekä lähettävä että vastaanottava kirjasto osallistuivat siirtoprosessiin. Lopputuloksena siirretty aineisto on lyhyellä viiveellä asiakkaiden käytettävissä.

Varastoinnin painotus liikkuu seudullisesta valtakunnalliseksi kun työ etenee. Seudullisten varastojen karsinta on nähtävä jokaiselle kirjastolle mahdollisuutena.

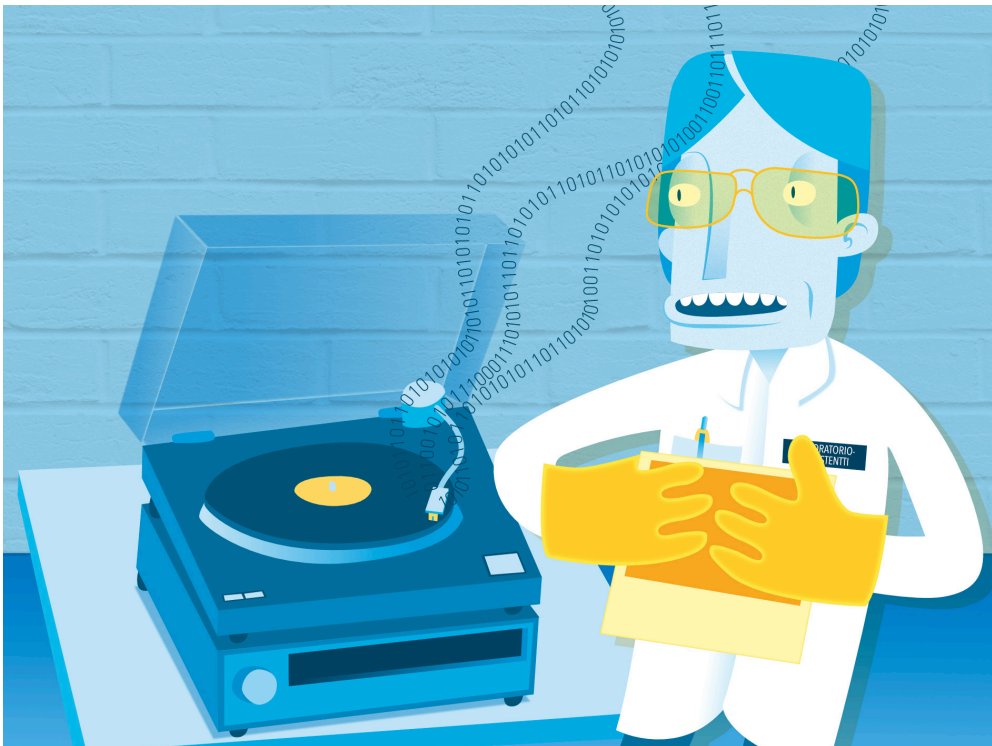
Varastoinnin jatkuvuuden turvaamiseksi tarvitaan kaikkien kirjastojen käyttöön sopiva varastointityökalu. Varastointisuunnitelman toteutumista tulee seurata kirjastojen kesken valtakunnallisesti. Varastokirjaston nimeämä musiikkiaineistoista vastaava kokoelmayhdyshenkilö voi toimia Varastokirjaston että aineistosiiirtoa suunnittelevien kirjastojen linkkinä. Kokoelmayhdyshenkilö raportoi varastoinnin toteutumisesta vuosittain yleisille kirjastoille ja Varastokirjastolle. Tulevaisuudessa kokoelmayhdyshenkilö voi toimia apuna YKN:n, Kansalliskirjaston ja Axiell Finlandin suuntaan tehtävässä suunnittelussa ja yhteistyössä.

Hyvin toimivan valtakunnallisen varastoinnin tuloksena saavutetaan osatekijöitä, jotka vievät musiikkikirjastotyötä 2020-luvulle:

- yleisen kirjaston asiakaskäytössä ja varastossa oleva aineisto uudistuu nopeammin
- aineistojen esillepanoa voidaan parantaa
- kirjastotiloista voidaan luoda muunneltavampia
- aineiston kuvailutiedot säilyvät
- Varastokirjasto pystyy auttamaan musiikkikirjastoja ja niiden asiakkaita yhä kattavammin
- lähettäjäkirjasto saa Varastokirjaston avulla hyllymetrejä sekä avohyllyyn että varastoon
- henkilöresursseja voidaan suunnata toiminnan kehittämiseen ja tulevaisuuden tarpeisiin

Jokainen Varastokirjaston kokoelmaan kuuluva musiikinide on signaali: harkitse aineiston poistoa jos olit jo lähettämässä sitä Varastokirjastoon.

Jos aineisto puuttuu Varastokirjastosta: siirrä sinne vain hyväkuntoista aineistoa.

Äänitteiden digitointi

Suomessa on tehty äänitteiden säilyttävää digitointia pitkään ja järjestelmällisesti. Erialaisten ääniteformaattien säilyttämiseen tarvittavia resursseja, kuten työhön sitoutunutta henkilöstöä, laitteistoja, logistiikkaa ja säilytyskapasiteettia on mm. Kansalliskirjastolla, Yleisradiolla, Musiikkiarkistolla ja Suomen äänitearkistolla. Digiwiki (2016) mukaan digitoinnin hyödyjä voidaan tarkastella henkilö- ja organisaatiotasolla sekä kansallisella tasolla.

Analogisten äänitallenteiden digitointia tehdään kolmesta eri pääsyystä (Digiwiki 2011):

- Aineiston käytön helpottamiseksi
- Alkuperäisen aineiston säästämiseksi ylimääräiseltä käyttörasitukselta
- Sisältöjen pelastamiseksi tuhoutumisvaarassa olevilta medioilta

Yleisten musiikkikirjastojen digitointipalvelussa on keskittytty kirjastokävijöiden vanhojen tallenteiden siirtämiseen nykyaikaiseen formaattiin. Omien kirjastokokoelmien digitointia ei juuri tehdä. Kirjastojen omien sisältöjen

Erialaisten ääniteformaattien digitaaliseen säilyttämiseen tarvittavia resursseja, kuten työhön sitoutunutta henkilöstöä, laitteistoja, logistiikkaa ja säilytyskapasiteettia on mm. Kansalliskirjastolla, Yleisradiolla, Musiikkiarkistolla ja Suomen äänitearkistolla.

digitointi näyttäytyy musiikin varastointiselvityksen kannalta tulevaisuuden mahdollisuutena, mitä varten kannattaa pitää vireillä yhteistyön vaihtoehtoja. Musiikkiäänitteiden digitoinnin tuotanto- ja toimintamalleja on mahdollista kehittää eteenpäin, myös Opetus- ja kulttuuriministeriön johtaman Kansallinen digitaalinen kirjasto (KDK) -hankkeen jälkeen. Suomalaisten musiikki- ja puheäänitteiden digitointiin heijastuu kirjastolain asettama velvoite kirjastojen ja muiden tahojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Varastokirjaston osallisuus musiikin fyysisten äänitteiden varastoijana voi olla tulevaisuuden linkki digitointityön saavutettavuudelle.

Musiikkiarkisto keskittyy digitoinnissa ainutkertaiseen aineistoon, joka on pääasiassa avokelanauhoilla tai C-kaseteilla. Digitaalisessa pitkäaikaissäilytysjärjestelmässä on aineistoja 30 TB.

Suomen suurin äänitekokoelma on Yleisradiossa. Ylen kokoelmat ovat ainoa Suomessa, johon on kerätty ja dokumentoitu suomalaisten äänitteiden lisäksi historiallisia kantanauhoja sekä ulkomaista aineistoa 1960-luvulta lähtien. Ylen toimitus käyttää äänitteitä alkuperäisten formaattien sijaan digitaalisena. Yleisradion tiloissa vuoteen 2017 saakka toiminut Suomen äänitearkisto on digitoinut 1995–2015 kaikki suomalaiset 78 kierroksen äänilevyt yhteistyössä Kansalliskirjaston ja Yleisradion kanssa. Digitoidut kopiot ovat Kansalliskirjastolla ja Yleisradiolla. Ylen ja sen yhteistyökumppanien tekemä massiivinen digitointityö voi olla kirjastoille yksi kiinne kohta tulevaisuuden yhteistyömahdollisuuksiin. (Gronow 2017).

Musiikkiarkisto (aiemmin Suomen Jazz Pop Arkisto) on valtakunnallinen keskusarkisto, joka tallentaa suomalaiseen populaarimusiikkiin liittyvää aineistoa. Vuonna 1990 perustettu yhdistysmuotoinen arkisto on ainoa itsenäinen, palkkatyövoimalla toimiva musiikkiarkisto Suomessa. Musiikkiarkiston kokoelmat perustuvat pääosin vastaanotettuihin aineistolahjoituksiin. Arkiston äänite- ja nuottikokoelmien luettelointia tehdään Violaan, joten aineistot ovat haettavissa Finnasta. (Henriksson 2016).

Musiikkiarkisto palvelee tutkijoita, mutta myös muita suomalaisen populaarimusiikin historiasta kiinnostuneita. Arkistossa on sekä julkaistuja että julkaisemattomia, ainutkertaisia äänitteitä. Äänitteiden digitointi aloitettiin vuonna 2000, osana tieteellisten äänitearkistojen digitointi- ja tiedonhallinta -hanketta. Musiikkiarkisto osallistui 2004–2008 kansainväliseen TAPE-hankkeeseen (Training for Audiovisual Preservation in Europe) (Henriksson 2017).

Digitoinnissa keskitytään ainutkertaiseen aineistoon, joka on pääasiassa avokelanauhoilla tai C-kaseteilla. Digitaalisessa pitkäaikaissäilytysjärjestelmässä on aineistoja 30 TB (2017). Musiikkiarkisto tekee arkistosektorilla tiivistä yhteistyötä. Suomen äänitearkisto on lahjoittanut fyysiset kokoelmansa Musiikkiarkistolle vuonna 2017. (Henriksson).

Kansalliskirjastolla on vastuu Kansallisesta äänitearkistosta. Tehtäviin kuuluu mahdollisimman kattavan kotimaisen äänitejulkaisujen kokoelman keruu, kansallisdiskografian tuottaminen sekä äänitekokoelman säilyttämisestä ja äänitetutkijoiden palvelusta huolehtiminen. Kansalliskirjaston noudattaman digitointipolitiikan visiossa painottuu kokoelmien kattavuus, lähdeaineistojen autenttisuus ja luotettavuus, digitoinnin jatkuvuus, aineistojen vapaa käyttö sekä verkkojakelu. Strategisena tavoitteena on saattaa kulttuuriperintöaineisto laajaan verkkojakeluun. Digitointipolitiikan (2010, 10) mukaan Kansalliskirjasto tuottaa

- digitoituja kuva-, teksti- ja ääniteaineistoja verkkoon
- rakenteistettuja tekstiaineistoja verkkoon
- kattavia, eheitä kokoelmia tutkimuskäyttöön
- digitointiprosessissa luotettavaa kuvailevaa, rakenteellista sekä hallinnollista metadataa, joka mahdollistaa esimerkiksi aineiston pitkäaikaisen säilyttämisen
- Kansallisen digitaalisen kirjaston hankkeen vaatimusten mukaisia luovutuspaketteja, jotka voidaan aikanaan siirtää muistiorganisaatioiden yhteiseen pitkäaikaissäilytysjärjestelmään edistämällä aineistojen jatkuvaa käyttöä
- sekä edistää digitoitujen aineistojen yhteisöllistä rikastamista.

Kansalliskirjastolla on Suomen suurin julkinen äänitekokoelma, johon kuuluu noin 160 000 äänitettä. Kirjasto on saanut äänitteiden vapaakappalet vuodesta 1981 lähtien. Lisäksi on tehty runsaasti takautuvaa hankintaa. Kansalliskirjasto saa digitoida aineistoa omasta kokoelmasta asiakaskäyttöä ja säilyttämistä varten. Kirjasto on vastaanottanut useita laajoja äänitelahjoituksia: Tauno Hannikaisen äänitearkiston (digitoitu), Jaakko Salon äänitearkiston (digitoitu) sekä Lars-Gunnar Nordströmin jazzmusiikin kokoelman. (Korvenpää, Lehtinen 2017)

Digitointityötä tehdään Kansalliskirjaston Musiikkikirjastossa Helsingissä sekä Mikkelissä. Helsingissä digitointiin kuuluu laajempien kokonaisuuksien lisäksi asiakkaiden pyytämien sisältöjen käyttökopio. Musiikkikirjaston asiakkaalle annetaan äänite käyttöön digitaalisena.

Äänitteiden systemaattista digitointia tehdään Mikkelin digitointi- ja konservointikeskuksessa. Digitoituja äänitteitä on noin 24 000. Viime vuosina Mikkelissä on digitoitu Kansalliskirjaston kokoelmista pääosin vain C-kasetteina julkaistuja tallenteita, mutta myös muita formaatteja: kelanauhoja, DAT-nauhoja, CD- ja MiniDisc-levyjä. Tiedostoina tämä määrä vie yli 40 TB tilaa. (Korvenpää, Lehtinen 2017).

Kansalliskirjasto saa digitoida aineistoa omasta kokoelmasta asiakaskäyttöä ja säilyttämistä varten. Systemaattista digitointia tehdään Mikkelin digitointi- ja konservointikeskuksessa. Digitoituja äänitteitä on noin 24 000, tiedostoina yli 40 TB.

Mikkelissä digitoidut aineistot voi saada kuunneltavaksi Kansalliskirjastoon Helsinkiin. Aineistot tulevat käyttöön aikanaan myös Kansalliskirjaston Varia-tietokantaan. Musiikkikirjaston kuunteluhuoneessa on käytettävissä myös Warner Music Finlandin digitoitu nauha-arkisto, joka sisältää noin 10 000 ääninauhaa. (Korvenpää, Lehtinen 2017).

Kansalliskirjasto tuottaa verkkoon palvelua *Raita – musiikkia vanhoilta äänilevyiltä*. Se tarjoaa tekijänoikeusvapaita kotimaisia äänitteitä vapaaseen kuuntelukäyttöön. Elokuussa 2017 kuunneltavissa oli 482 äänitettä. Tekijänoikeuden asettamien rajoitteiden vuoksi vain osa aineistoista on vapaassa jakelussa, mutta kaikkia digitoituja aineistoja on mahdollista kuunnella Kansalliskirjaston tiloissa (Digi, Raita 2017). Kaikki tunnetut kotimaiset 78 kierroksen äänilevyt on digitoitu Suomen äänitearkiston, Yleisradion ja Kansalliskirjaston yhteistyönä, kaikkiaan noin 9 000 äänilevyä. Aineiston käyttöön saattaminen vapaakappaletyöasemien kautta on meneillään. (Lehtinen 2017).

Pekka Gronowin mukaan digitoitintyön tulosten jakelussa piilee monia mahdollisuuksia. Äänitteiden digitoinnin saattaminen julkiseen verkkoon tai yleisten kirjastojen käyttöön voi olla vaikeaa, mutta erilaisten vaihtoehtojen edistämiseksi voidaan käydä sopimusneuvotteluja. Tekijänoikeuksiin liittyviä esteitä on mahdollista ratkaista. Tekijänoikeuksista vapaata materiaalia on olemassa, ja digitoitua aineistoa enemmän kuin verkkokäyttöön tällä hetkellä jaetaan. Kaikki kotimainen ääniteaineisto voisi jo nykyisen lainsäädännön mukaan olla asiakkaiden käytettävissä kaikissa Suomen vapaakappalekirjastoissa. Mielekäs pääsy digiaineistolle on mahdollista toteuttaa yhteistyössä kirjastojen, arkistojen ja Yleisradion yhteistyönä. "Ennen vuotta 1963 ilmestyneiden musiikkiäänitteiden tuottajien ja esiintyjien oikeudet ovat jo vanhentuneet, joten digitoidun aineiston käyttöön tarvitaan ainoastaan sopimus Teoston kanssa. Sopimusaineiston käyttö kirjastoissa voisi olla huomattavasti helpommin neuvoteltavissa kuin yleinen käyttö verkossa." (Gronow 2017).

Yhteistyössä voisi olla mahdollista tuottaa verkkojakeluun selkeitä kokonaisuuksia, pohjana esimerkiksi Kansalliskirjaston tuottama Raita-kuuntelupalvelu. Musiikkiaineistojen "pitkän hännän" tallentaminen on kirjastoille mahdollisuus.

Yhteistyössä voisi olla mahdollista tuottaa verkkojakeluun selkeitä kokonaisuuksia, pohjana esimerkiksi Kansalliskirjaston tuottama *Raita-kuuntelupalvelu*. Kirjastojen osallisuus on digitoinnissa ja sen sisältöjen dokumentoinnissa tarpeen, sillä kaupallisten toimijoiden verkkotarjonta heikkenee mitä kauemmaksi äänitteiden historiaa liikutaan. Kirjastojen ei ole järkevää kilpailla striimauspalveluiden tuottajien kanssa, mutta yhteistyötä kannattaa edistää. Musiikkiaineistojen "pitkän hännän" tallentaminen on kirjastoille mahdollisuus. Vanhan aineiston levittämisessä ei ole kilpailua, eikä sisältöjen kulttuuriarvo katoa. (Gronow 2017, Korvenpää 2017).

Digitoinnin kansallisia edistysaskelia ulkomailla

Europeana Sounds

Digitoinnin kansallisia ratkaisuja pohtinut vuosina 2014–2017 toteutettu projekti. Vaikka kaikkia tekijänoikeuksiin liittyviä ratkaisuja ei ole vielä löytynyt, Europeana Sounds pystyi laajentamaan verkkokäytössä olevan musiikkiäänitteiden määrän yli 600 000 kappaleeseen. Kansallinen digitaalinen kirjasto (KDK) toimi yhteistyössä Europeanan kanssa. (Europeana 2017).

British Library Sounds

British Libraryn kuuntelupalvelu Sounds sisältää noin 50 000 vapaasti kuunneltavaa äänitettä. Online-palvelulle on joitakin rajoitteita, joista merkittävin koskee taidemusiikin tallenteita. Osaa striimausta ei voi kuunnella Yhdysvalloista. (British Library Sounds 2017).

Latvia's historical audio recordings

Kansalliskirjaston digitoima historiallisten äänitteiden kokoelma korostaa latvialaisen musiikin julkaisemisen perinnettä. Latvian ensimmäinen levy-yhtiö perustettiin 1902, ja kansalliskirjaston digitoima kokoelma on laajalti vuonna 1931 perustetun Bellaccord Electron äänitetuotantoa. Noin kolmasosa aineistosta on käytettävissä vain kirjaston tiloissa, loput ovat tekijänoikeuksista vapaita. Syyskuussa 2017 kuunneltavissa oli 3 059 levytystä. (Latvijas Nacionālās bibliotēka 2017).

National Jukebox | The Library of Congress

Yhdysvaltojen Kongressin kirjasto tuottaa vapaaseen verkkokuunteluun mittavaakansallista jukeboksia. Kirjaston ja Sony Music Entertainmentin kanssa vuonna 2011 lanseerattu The National Jukebox sisältää yli 10 000 kuunneltavissa olevaa äänitettä 1900-luvun ensimmäisiltä vuosikymmeniltä. (Hartsell 2011).

Yhteenveto

Musiikin varastointiselvityksen loppuraporttia kirjoitettaessa Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti työryhmän valmistelemaan hallituksen esityksen Varastokirjaston yhdistämisestä Helsingin yliopiston yhteydessä toimivaan Kansalliskirjastoon. Työryhmän toimikausi alkoi 1.9.2017 ja loppuu 15.11.2017. Mahdollista yhdistämistä ei ole voitu huomioida Musiikin varastointiselvityksessä. Yleisten kirjastojen kannalta tärkeintä on, että musiikkiaineiston

- varastointi alkaa nykyisen Varastokirjaston kanssa
- varastointia pidetään tärkeänä myös Kansalliskirjaston alla toimivassa varastointiyksikössä
- kaukolainaus toimii tulevaisuudessa yhtä nopeasti ja tehokkaasti kuin nytkin.

Musiikin varastointiselvityksessä päädyttiin siihen, että paras paikka yleisten kirjastojen musiikkiaineistojen pysyvään varastointiin on Varastokirjasto. Sillä on

- painetun aineiston lisäksi hyvät edellytykset eri formaateissa olevien musiikkiaineistojenkin varastointiin
- runsaasti hyllytilaa
- nopea ja hyvin toimiva kaukolainojen logistiikka.

Lisäksi Varastokirjasto on saanut purettua aineistoruuhkat, joten varastointiresursseja voidaan tarpeen mukaan kohdentaa musiikkiaineistolle.

Varastokirjastolla on jo nyt valmius käsitellä Melinda-kirjastoista saapuvia aineistoja aiempaa nopeammin hyödyntämällä LowTag-siirtotyökalua. Sen avulla aineiston sijaintipaikka ja kuvailutieto voidaan määrittää Varastokirjaston tietokantaan jo lähettäjäkirjastossa.

Musiikin varastointiselvitys testasi 365 äänitteen koe-erällä, miten varastoitava aineisto siirtyy Melindassa mukana olevasta Turun kaupunginkirjastosta Varastokirjastoon LowTagin avulla. Siirto onnistui hyvin. Kenties konkreettisin selvityksen tulos oli se, että Varastokirjasto pystyi ensimmäistä kertaa ottamaan vastaan CD-aineistoja tinkimättä kuvailutietojen ja osakohteiden laadusta. Varastoinnissa siirretty kuvailutieto säilyy hakukelpoisena niin Varastokirjaston Vaarissa kuin Finnassa. Kummatkin ovat oivallisia tietokantoja arvioida oman kirjaston musiikkikokoelmaa ja samalla antavat informaatiota tehdä poistopäätöksiä.

Musiikin varastointiselvitys suosittelee, että LowTag-siirtotyökalu kehitetään yhteisrahoitteisesti sellaiseksi, että kaikki yleiset kirjastot voivat sitä hyödyntää varastosiiroja tehdessään.

Musiikin varastointiselvitys suosittelee lisäselvitystä yleisten kirjastojen mahdollisuudesta päästä joissakin korkeakoulukirjastoissa käytettyyn varaamiskäytäntöön, jossa Finna-haun kautta voi varata kotikirjaston rinnalla Varastokirjaston aineistoa. Yksi mahdollisuus on tuottaa yleisten kirjastojen omiin Finna-liittymiin alasivu, joka kertoisi Varastokirjaston aineiston saatavuudesta, varattavuudesta ja lainaamisesta.

Musiikkiaineistojen kansallista saatavuutta voidaan edistää myös Kirjastot.fi:n monihaun avulla. Informaation jakamiseen voidaan käyttää Musiikkikirjastot.fi:n kotisivun ja sosiaalisen median eri mahdollisuuksia.

Tulevaisuuteen on vaikea nähdä. Musiikkikirjastopalvelujen murros jatkuu, ja merkittävä osa musiikin kuluttamisesta on jo siirtynyt erilaisiin verkko- ja striimauspalveluihin. Kun äänitteiden kysyntä vähenee, niin tapahtumatuotannosta, aineistovinkkaamisesta ja kuntien asukkaiden mukaan ottamisesta kirjastotilassa ja sosiaalisessa mediassa tulee yhä suurempi osa toimintaa. Samaan aikaan jatkuu kirjastokokoelmien uudistaminen.

CD- ja LP-levyjen uusintajulkaisuja tarvitaan tulevinakin vuosina uuden tiedon ja remasteroidun äänen alustoina, tulevaisuuden formaateista puhumattakaan. Myöhemmin saatamme olla todistamassa kirjastoistakin tutun LP-levyjen paluun kaltaista uutta retrobuumia, jossa kysyntä kohdistuu CD-levyihin. Silloin asiakasta saattaa parhaiten auttaa musiikkiaineistoja säilyttävä Varastokirjasto, jonka palveluun kuuluu menneiden vuosikymmenten musiikkiperimän pitäminen saatavilla.

Miten tästä eteenpäin?

Selvityksessä löydettiin musiikkiaineistojen valtakunnalliseen varastointiin toimivia ratkaisuja. Varastokirjasto osoittautui hyväksi sijaintipaikaksi. Musiikkikirjastojen painottama kuvailutaso voidaan säilyttää laadukkaana ja sitä kautta myös aineiston haettavuus. Varastosiiirroissa voidaan toimia nykyaikaisilla työmenetelmillä. Hyvä näin, mutta tämä ei takaa vielä jatkuvuutta. Musiikkiaineistojen varastointi on pitkäjänteistä työtä ja se tarvitsee tahon, joka kantaa vastuun, ettei kehitys pysähdy. Vastuutahoja voisivat jatkossa olla valtakunnallista ja alueellista kehittämistehtävää hoitavat kirjastot luomalla musiikkikirjastoille edellytykset hoitaa varastointiasiat mallikkaasti. Musiikkikirjastot puolestaan voisivat koota joukostaan ryhmän, joka laatisi varastoinnille selkeät päämäärät ja ohjeistuksen.

Lähteet

- British Library Sounds 2017. Infosivu. <http://sounds.bl.uk/Information/About/>.
- Digi – Kansalliskirjaston digitoidut aineistot 2017. Muita kansalliskirjaston digitaalisia aineistoja. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/other>
- DigiWiki 2016. Äänitteiden digitointi. http://www.digiwiki.fi/fi/index.php?title=Suomen_Jazz_Pop_Arkisto:_Äänitteiden_digitointi
- DigiWiki 2011. Digitoinnin suunnittelu. http://www.digiwiki.fi/fi/index.php?title=Digitoinnin_suunnittelu
- Europeana. Kansallinen digitaalinen kirjasto 2017. <http://www.kdk.fi/fi/europeana-ja-muut-hankkeet>
- Europeana 2017. Outcomes of three years of sounds and fun! <http://www.europeanasonsounds.eu/news/outcomes-of-three-years-of-sounds-and-fun>
- Gronow, Pekka. Sähköpostikeskustelu 15.–18.9.2017.
- Hartsell, Mark 2011. National Jukebox Launched – A Music Box From The Dawn Of Recording. <https://www.loc.gov/loc/lcib/1106/jukebox.html>
- Järvilehto, Jaska: Musiikki yhteiseen varastoon – mutta minne? Intervalli 2/2008, 21–24.
- Kansalliskirjaston digitointipolitiikka 2010. <http://www.doria.fi/handle/10024/94304>, http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/94304/KK_Digitointipolitiikka.pdf?sequence=2
- Korvenpää, Juha: Sähköpostikeskustelut 22.8. ja 20.9.2017.
- Korvenpää, Juha: Äänitteiden digitointi Kansalliskirjastossa, diaesitys 2017.
- Laki yleisistä kirjastoista. Finlex 2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492#P11>
- Laitinen, Sauli: Varastokirjaston toiminnan arviointi. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:14.
- Latvijas Nacionālās bibliotēka = Latvian kansalliskirjasto. About. <https://audio.lndb.lv/en/par-kolekciju/>
- Lehtinen, Tarja. Sähköpostikeskustelut 22.8., 22.9. ja 26.9.2017.
- Leppäkoski, Kati: Selvät sävelet Kyyti-kirjastojen musiikkikokoelmiin, 147 sivua. 2015.
http://www.kyyti.fi/sites/default/files/liitteet/selvat_savelet_kyyti_kirjastojen_musiikkikokoelmiin_loppuraportti_0.pdf
- Mikä Finna on? 2017. <https://www.finna.fi/Content/about>
- Musiikkikirjastot.fi 2017. Helmet-musiikkivarasto Saundiholvi – muutakin kuin uusinta musiikkia.
<http://www.musiikkikirjastot.fi/musiikkipalvelut/helmet-musiikkivarasto/#.WcTEta1DzVo>
- Musiikkikirjastot.fi 2017. Varastokirjaston musiikkiaineistot. <http://www.musiikkikirjastot.fi/musiikkipalvelut/varastokirjasto/#.WcTEA61DzVo>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010: Yleisten kirjastojen laatusuositus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:20.
<https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/OKM20.pdf>
- Paakkinen, Kari: Musiikkiaineiston kansallisesta varastoinnista. Varastokirjasto 2007.
- Paakkinen, Kari: Sähköpostikeskustelu 21.8.2017.
- Poroila, Heikki: Musiikki varastoon. Intervalli 3, 2006, 14–18.
- Poroila, Heikki: Valtakunnalliset standardit ja musiikkikirjastojen kannalta tärkeät yhteistyöhankkeet, Intervalli 3, 1991, 40–41.
- Poroila, Heikki: Varastokirjasto ja musiikkiäänitteet. Intervalli 1, 2002, 30–31.
- Rantala, Anna-Mari & Hartikainen, Urpo. Keskustelu Helmet-musiikkivarastossa 7.3.2017.
- Rikkilä, Jarkko: Täyden kympin musiikkivarasto. Kirjastolehti 2015.
<http://kirjastolehti.fi/artikkelit/tayden-kympin-musiikkivarasto/>

Suomen musiikkikirjastohdistys ja sen hallitus toimivat, tiedote. Intervalli 4, 1996, 34.

Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Kirjastot.fi 2017. <http://visualisointi.kirjastot.fi/tilastot/>

Vanharanta, Kirsi. Helmet-musiikkivaraston kaukolainat. Sähköposti 6.4.2017.

Varastokirjasto tiedottaa 1/2015. Oulun yliopiston kirjaston ja Varastokirjaston LowTag-kokeilu. <http://www.varastokirjasto.fi/tiedotuslehti/varastokirjasto-tiedottaa-12015/oulun-yliopiston-kirjaston-ja-varastokirjaston-lowtag-kokeilu/>

Varastokirjasto tiedottaa 2/2015. Low-tag -aineistonkäsittely. <http://www.varastokirjasto.fi/tiedotuslehti/varastokirjasto-tiedottaa-22015/low-tag-aineistonkasittely/>

Varastokirjaston kokoelmapolitiikan linjaus, täsmennetty ohjeistus 14.10.2015. http://www.varastokirjasto.fi/wp-content/uploads/2015/10/Varastokirjasto_tarkennettuohjeistus.pdf

Varastokirjaston toimintakertomus 2008. <http://www.varastokirjasto.fi/asiakirjat/toimintakertomus2008.pdf>

Vaski-kirjastojen laajemmat kokoelmalinjaukset 2015, 14–15. <https://vaski.files.wordpress.com/2013/01/vaskien-laajemmat-kokoelmalinjat.pdf>

Vattulainen, Pentti: Musiikkiaineiston varastointikokeilu Varastokirjastossa. Intervalli 3, 1996, 28.

Liite 1

Varastointiselvityksen kyselyn saate ja kysymykset

Kyselyn saatteeksi aihetta alustettiin vastaanottajalle.

Yleiset kirjastot ja erikoiskirjastot ovat vakavassa tilanteessa musiikkiaineistojen varastoinnin suhteen. Erityisesti maakunta- ja konservatoriokirjastojen varastot kasvavat tilasuunnittelun ja syvien CD-kokoelmien kysynnän muutoksessa. Äänite- ja nuottikoelmat ovat kasvaneet vuosikymmenten ajan vailla aktiivista kansallista varastointia ja päivittyvää kokoelmasuunnitelmaa. Ilman valtakunnallista varastointikeskusta ja sen tuomaa apua monet paikalliset ja seudulliset kirjastot ovat saartumassa varotiloissa oleviin varastoaineistoihin.

Musiikin varastointiselvitys hakee ratkaisuja kohti rakentavaa yhteistyötä, asiakaspalvelua, kokoelmatyötä ja logistiikkaa. Millainen tilanne on sinun kirjastossasi? Kyselyn välityksellä voit kertoa kotikirjastosi musiikkiaineistosta ja varastointitarpeista. Kysely tehdään ajankohtaisen tiedon keräämiseksi, eikä velvoita vastaajaa varastoinnin mahdollisiin kustannuksiin. Kyselyn vastaamisen takaraja on 28.2.2017.

Kysymykset

Kirjastosi nimi

Musiikkiaineiston kokoelmatietoja ja varastointitarve

Kyselyssä kartoitetaan fyysisen aineiston määrää. Voit pyöristää lukuja lähimpään satalukuun. Varastointitarve tarkoittaa aineiston sijoittamista yhteiskäyttöiseen valtakunnalliseen varastointiin.

Voit katsoa oman kirjastosi musiikkikokoelmien määrän aineistolajeittain Yleisten kirjastojen tilastotietokannasta: <http://tilastot.kirjastot.fi/>

Kokonaismäärä (kpl) sekä varastointitarve prosentteina kokonaismäärästä

CD

LP

Nuotit ja partituurit

Musiikkikirjallisuus

DVD & Blu-ray

C-kasetti

Lehdet

Miten kuvailisit kirjastosi musiikkiaineiston varastointia tällä hetkellä?

Kerro miten musiikkiaineiston varastointi toimii seutu- ja maakuntatasolla?

Millaista asiakaspalautetta olet saanut musiikkiaineiston varastoinnista?

Mitä mieltä olet Vantaan Tikkurilan musiikkivarastosta?

Mikä olisi mielestäsi paras valtakunnallinen musiikinvarastoinnin ratkaisu?

Voit esittää näkemyksiä eri aspekteista, kuten varaston sijainti, varastoaineiston käyttö- ja lainauskäytännöt, aineiston kuvailu, eri musiikkiformaatit, varastoaineiston verkkokirjastonäkyvyys, varauskäytännöt, maksut, aineistokuljetukset jne.

Jos musiikkiaineiston varastointi edellyttää kirjastoilta omaa vuotuista rahoitusosuutta jyvittämällä se kunnan tai maakunnan asukasmäärän mukaan, niin olisiko kirjastosi valmis osallistumaan kustannuksiin?

Kommentteja ja lisähuomioita?

Voit kertoa esimerkiksi varastointiin vaikuttavista kriteereistä, kokoelma- ja kuvailutyön muutoksista, paikallisen ja seudullisen varastoinnin käytännöistä, asiakkaiden ja musiikkikirjastoammattilaisten toiveista varastoinnin suhteen jne.

Liite 2

Lisätietoja Helmet-musiikkivarastosta

Pääkaupunkiseudun yleisten kirjastojen Helmet-musiikkivarastossa pyritään pitämään saatavana mahdollisimman käyttökelpoista aineistoa: äänitteitä, kokonaislevytyksiä ja nuottilaitoksia kaikkine liitteineen. Äänitekokoelmassa on havaittavissa laajennettujen painosten julkaisukulttuuri, ja levytysten eri painoksia varastoidaan kysynnän vuoksi. Pääsääntöisesti kutakin CD-nimekettä on kokoelmassa vain yksi kappale, mutta laajennettujen painosten talteenotto on koettu tärkeäksi. Varastokokoelmassa on lisäksi erilaisia CD- ja LP-bokseja. Musiikkikirjallisuudessa saman teoksen eri painoksia on varastoitu vähemmän, sillä toisistaan eriävien eri painosten kysyntää on vähän. Aineiston poistamista harkitaan tapauskohtaisesti, esimerkiksi äänitteen kannen tai liitteen puuttumisen vuoksi.

Aineiston kierto on keskimääräisesti korkea: 0,46. Helmet-kirjastojen asiakkaat saavat tehdä varastoaineistosta varauksia maksuttomasti. Musiikkivaraston lainattavan aineiston kysyntä kohdistuu ensisijaisesti CD-levyihin. Vuonna 2016 varaston lainauskäytössä olevasta aineistosta oli ei-kiertäviä eli niin sanottuja nollalainoja 66 690 eli varaston koko aineistosta 81,6 %

Tikkurilan musiikkivarastosta lähtevät kaukolainojen varastonoudot, Helmet-varaukset ja -palautukset operoidaan kirjaston henkilökunnan voimin, ilman vakinaista musiikkivarastohenkilökuntaa. Helmet-musiikkivaraston kaukolainoja tarkkailtiin 21 työpäivän otoksella 9.3.–6.4.2017 (Vanharanta, 2017). Kaukolainoja annettiin yhteensä 19:

CD-levyt 15 kpl
LP -levyt 2 kpl
Nuotit 2 kpl

Helmet-musiikkivarastosta annettujen kaukolainojen määrä näyttää kuukauden mittaisen otantajakson perusteella pieneltä. Palvelun painottuminen seudulliseen tarpeeseen on selkeä: yhdeltä kuukaudelta (21 työpäivää) laskettu kaukolainojen määrä suhteessa kuukausitason lainalukuun kertoo, että CD-levyjen kaukolainoja oli kaikista CD-lainoista alle yksi prosentti (0,85 %). Jokainen Tikkurilasta annettu kaukolaina on silti tarpeellista palvelua, muuten pyyntö jätettäisiin tekemättä.

Poistoja ja hankintoja on tehty erittäin vähän: vuonna 2016 poistoja on tehty 189, hankintoja 43. Kokoelma on yleisten kirjastojen kesken verrattuna suuri, ja aineistomäärä on kasvanut nopeasti. Vuoden 2016 aikana kokoelma kasvoi 7 491 niteellä, yhteensä 81 702 niteeseen. Vuonna 2016 aineistomäärät kasvoivat:

CD-levyt 45 733, kasvua 5 583

LP-levyt 12 745, kasvua 35

Nuotit 11 816, kasvua 855

Helmet-kirjastojen alueella tarvitaan CD-formaatin varastointiin vuosittain huomattavan paljon lisää tilaa. Henkilökunnan arvion mukaan tämä trendi jatkuu tulevina vuosina. Varastointiin on jo suunnitteilla lisähyllyjä. Vuoden 2016 aikana CD-varastoinnin laskennallinen kasvu on Helmet-musiikkivaraston yhteiskasvusta (7 491) peräti 75 %. Suurin osa Helmet-kirjastojen LP-kokoelmista on siirretty Tikkurilan varastoon jo aiemmin. Varasto ei kuitenkaan pysty laajenemaan loputtomasti. Tilan on arveltu loppuvan neljän viiden vuoden kuluttua (Hartikainen, 2017).

Helmet-musiikkivarastossa on merkittävä määrä musiikkiaineistoa ilman kuvailua ja lainausmahdollisuutta. Maaliskuussa 2017 tällaista aineistoa arvioitiin olevan yli 100 hyllymetrin ja lähes 6 700 niteen verran, näistä suurin osa nuotteja ja äänitteitä eri

formaateissa.

Helmet musiikkivarastossa rekisteröimättömän aineiston määrän arvio 15.3.2017

			Niteitä (noin)
Kirjoja	24 hyllymetriä	(hyllymetrillä keskimäärin 31)	744
Nuotteja	40 hyllymetriä	(hyllymetrillä keskimäärin 55)	2200
LP-Levyjä	17 hyllymetriä		
Kasetteja			488
Cd-levyjä			2407
Bokseja (LP, CD, kasetit)	9 hyllymetriä		
Bokseja (LP)	n. 10 hyllymetriä		
Videoita			350
DVD-levyjä			356
Elokuvia, tietoDVD			148
Lehtiä	2 hyllymetriä		
			6693

Helmet-musiikkivaraston rekisteröimättömät aineistot, maaliskuu 2017.

Liite 3

Varastointiohjeistus: Kuvailutiedon ja aineiston siirtäminen omasta kirjastosta Varastokirjastoon ja Vaariin

Mitä tarvitaan ennen varastointisiirron aloittamista?

Jotta AuroraMelindan varastointityökalu voidaan asentaa seutukirjastossa, tulee varmistaa tiettyjä asioita. Seutukirjastolta tarvitaan hyväksyntä ja varmistus sille, että Axiellin tekemä päivitysosa voidaan ottaa käyttöön samaan tapaan kuin Vaski-kirjastojen AuroraMelindaan. Kyseessä on pieni ohjelmallinen lisäominaisuus, joka tuo Auroran Melinda-kuvailuun siirtopainikkeen. Vaihtoehdolla 'Lisää Varastokirjasto' tämä painike tuottaa Melinda-tietueeseen uuden sijaintikentän, niin sanotun LowTagin. Tämä LowTag sisältää merkinnän VAARI, joka indikoi aineiston sijaintia Varastokirjastossa. Aineiston siirtoon voidaan ryhtyä kun päivitysosa on asennettu kirjastojärjestelmään.

Esivalmistelut

Valikoi siirtoa varten aineistoa valmiiksi

- Lähettäjäkirjastossa kannattaa käydä läpi varastoitua aineistoa, jonka kierto on vähentynyt
- Varastointityökalun käyttö helpottuu kun aineiston kierto on tarkistettu ennen siirtotyötä
- Tarkista käyttöoikeutesi Melindaan
- Koe-erän aikana käytetty varastointityökalu toimii Melinda-ympäristössä. Testaa että pääset tekemään ja tallentamaan tarvittavat Melinda-muutokset.
- Sovi Varastokirjaston kanssa etukäteen aineistosiiirron aikataulusta
- Noudata Varastokirjaston ohjeita, jotta siirto sujuu mahdollisimman joutuisasti
- Kirjaa huolellisesti ylös mitä, kuinka paljon ja missä ajassa aineistoa siirretään

Siirtotyö

- Tarkista aineiston kunto
 - Siirrä Varastokirjastoon vain sellaista aineistoa, jota itse lainaisit
 - Tarkista CD-levyn alapinnan ja liitteiden kunto
 - Älä siirrä Varastokirjastoon naarmuisia levyjä
 - Siirrä vain kaikki liitteet sisältäviä aineistoja
- Tarkista siirrettävän aineiston kuvailun taso
 - Älä siirrä eteenpäin virheellistä kuvailutietoa
 - Äänitteiden ja nuottien kuvailussa tulee olla sisältöä kuvaavat osakohteet tai huomautuskenttä
 - Kentän 024a tiedon tulee olla oikea, jos EAN-koodi on saatavana

- Tarkista Melinda-luetteloinnin taso
 - Tee korjauksia huolella ja harkiten
 - Tarkastele korttinäytön mahdollisia virheilmoituksia huolellisesti
 - 024a-kentän tiedon tulee olla 13-merkkinen koodi
 - Esimerkki virheilmoituksesta ja korjaamisesta: Melinda, 7242229: Kentässä 024/0 UPC-tunniste 7450581225. Tunniste ei vastaa kenttää tai kentän 1. indikaattorin arvoa. -> Korjataan kenttää lisäämällä koodin alkuun 0. Tallennetaan.
 - **Muista aina! Tallenna muutokset ennen LowTagin tekemistä (Aseta Varastokirjasto-merkintä)**
- Jos tarpeen/mahdollista: tarkista siirtoa odottavan aineiston saatavuus Vaarista ja/tai Finna.fi:stä ennen siirtotyökalun käyttöä
- Ota huomioon päivitettyjen uusintapainosten eroavaisuudet
 - Eri painokset tulee ottaa huomioon varastoinnissa, koska uusintajulkaisujen/uusintajulkaisusarjojen välillä on sisältöeroja
 - Uudestaan toimitetut painokset lisämateriaaleineen eivät tee aiempia painoksia tarpeettomiksi
 - Erityisesti CD-aineistoissa pitkään trendinä ollut remasterointi, lisäraidadat ja kirjalliset liitteet lisäävät informaatiota
- Lähettäjäkirjasto voi luopua levytyksen vanhemmasta CD-painoksesta
- Käytä LowTag -merkitsemistä huolellisesti
 - Tarkista, että LowTag merkitään oikeaan Melinda-tietueeseen. Melindassa on usein tarjolla vaihtoehtoja, joista vain yksi vastaa siirrettävän aineiston emotietuetta.
- Tarkista työn edetessä tuloksia Vaarista, Melindasta ja Finnasta
- Lowtag -merkinnästä seuraavana arkipäivänä: Poista lähetettävän kirjaston nide (ja mahdollisesti tietue) kun siirto on valmis

Siirrettävän aineiston lähettäminen

- Pakkaa Varastokirjastoon lähetettävät aineistot huolellisesti
- Merkitse tarkentava kuvaus laatikon kylkeen
- Kerro Varastokirjastoon päin aineiston lähtemisestä
- Sovi jatkotoimenpiteistä Varastokirjaston ja seuraavan lähettäjäkirjaston kanssa

Toteutus

Axiellin toteuttaman varastointityökalun ensimmäinen versio toi mahdollisuuden siirtää aineiston kuvailudataa reaaliajassa Varastokirjaston käyttämään tietokantaan Vaariin. Kun LowTag-merkintä oli tehty, tieto siirtyi Vaariin sekä Melindaan. Varastokirjaston uusi saatavuusstatus näkyi Finnassa siirrosta seuraavana päivänä.

Siirtotyökalun ensimmäinen versio tuotti LowTagit emotietueiden lisäksi myös osakohteisiin. Tämän vuoksi työkalun käyttö oli osin hidasta. Jos siirrettäviä osakohteita oli runsaasti, MelindaAurora raskutti siirron vuoksi jopa useita minutteja per CD-levy. 65 osakohdetta sisältävän esimerkin (Hayes, Tubby: The Little Giant) siirto kesti 'Aseta Varastokirjasto-merkintä'-klikkauksen jälkeen kaksi minuuttia.

Koe-erän toteuttamiseen kului Turun kaupunginkirjastolta, selvityksen työntekijältä ja Varastokirjastolta yhteensä 8,5 työpäivää. Turun kaupunginkirjastossa koe-erään liittyvää työtä teki määräaikainen henkilökunta, jota pääkirjaston musiikkiosaston vakienhenkilökunta opasti.

Aineiston valmistelu-, seulonta-, keruu- ja tilastotyöt Turun kaupunginkirjastossa (365 CD-levyä*)	1 työpäivä
Aineiston datasiirto, tietokantakäsittely, dokumentointi ja pakkaaminen Turun kaupunginkirjastossa	4 työpäivää
Aineiston vastaanotto ja käsittely Varastokirjastossa	3,5 työpäivää
Yhteensä	8,5 työpäivää

*Turun kaupunginkirjastossa tehty musiikkiaineiston keruu oli noin 1 250 CD-levyn laajuinen. Koe-erään tarvittavaan keruuseen (365 CD-levyä) käytetty työaika (1 työpäivä) on laskettu keruun kokonaistyöajasta (3,5 työpäivää). Aineiston keruusta jäi toistaiseksi vaille käsittelyä 2,5 päivän työpanos, noin 885 CD-levyä.

Näkyvyys verkkokirjastoasiakkaille ja kirjastoille

Kesällä 2017 Varastokirjastossa käsitelty koe-erä CD-levyjä oli lähes viiveettä asiakkaiden käytettävissä. 365 CD-äänitteen erä oli haettavissa Finna.fi:n, Monihaku Frankin, Melindan ja Varastokirjaston oman Vaari-tietokannan kautta. Olennaista aineiston tietokantanäkymässä on alustasta riippumatta se, että kuvailtu tieto löytyy ja toimii hakukelpoisena. Finnassa on säilytetty Vaski-kirjastosta tulleen koe-erän tietueet ja niiden osakohteet. Kaikki yleiset kirjastot eivät ole vielä mukana Finnassa (Mikä Finna on? 2017), mutta kaikki voivat käyttää sitä tiedonhakuun. Myös Monihaun tuloslistauksen Varastokirjastolinkki vie saatavuus- ja kuvailutietoon Finnaan.

Kansallinen musiikkikirjastojen verkkopalvelufoorumi Musiikkikirjastot.fi avasi koe-erän

aikana Varastokirjaston musiikkiaineistojen tiedonhakukanavia kokoavan infosivun. Musiikkikirjastot.fi ylläpitää myös infosivua seudullisesta Helmet-musiikkivarastosta. (Musiikkikirjastot.fi 2017).

Koe-erä havainnollistaa kokoelmatyön muutosta

Koe-erän toteutus tehtiin Vaski-kirjastojen yhteisten varastointilinjausten tukemana. Turun naapurikunnan Raision pääkirjastoon varastoidaan kaikkien Vaski-kirjastojen, paitsi Turun, musiikin CD-levyjen viimeiset kappaleet. Turku varastoi oman musiikkiaineistonsa. Raisio ja Turku karsivat turhia nimekekohtaisia päällekkäisyyksiä varastokoelmissa. Teoksista varastoidaan eri julkaisuversioita. Erityisesti taidemusiikin teoksista voidaan varastoida useampia eri versioita esityksistä. Taidemusiikkikokoelmassa teosten eri levytykset ovat kokoelman rikkaus. (Vaski-kirjastojen laajemmat kokoelmalinjaukset 2015, 14–15).

Kirjastojen musiikkiaineistojen siirtäminen pysyvään varastointiin antaa lähettäjäkirjastolle lisää tilaa ja aikaa kehittää musiikkikirjastopalveluita. Aineistosiirto auttaa työaika-resurssin suuntaamisessa, koska paikallista ja seudullista varastointia voidaan vähentää. Musiikin varastointiselvityksen koe-erä oli pieni osa CD-aineistoja, mutta sen merkitys tuntuu laajalti. Koe-erän kokoelmatyöhön liittyvä hyöty voidaan nähdä lähettäjäkirjaston lisäksi muissa kirjastoissa. Tämä johtuu siitä, että kaikki kirjastot voivat tarkastella kokoelmiaan peilaamalla saatavuutta Varastokirjaston kokoelmaan. Jos Varastokirjastosta löytyy kotikirjaston kanssa yhteinen äänite tai nuotti, voi olla tarpeetonta säilyttää oma vähän kiertävä kappale.

Liite 4

Varastokirjaston ja yliopistokirjastojen välinen LowTag-kokeilu

Varastokirjaston tiedote 1/2015 kertoi Oulun yliopiston kirjaston ja Varastokirjaston yhteistyöstä aineistosiirroissa. LowTag-kokeilua pidettiin rohkaisevana esimerkkinä onnistuneesta luettelointidatan ja sijaintitiedon käsittelystä. Kokeilussa kirjastot testasivat LowTag-merkinnän hyödyntämistä 7 500 niteen esimerkkiaineistolla. Kivinen ja Puoskari totesivat tiedotteessa: "Kokonaisuudessaan olemme kokeneet Vaarin LowTag-tunnusten lisäämisen hyvänä käytäntönä ja vaivannäön arvoisena. LowTag-tunnuksen lisääminen jo lähetävässä kirjastossa helpottaa merkittävästi Varastokirjaston työtä, eikä siitä lähetävälle kirjastollekaan koidu suurempaa lisätyötä. Kirjan siirtyminen Varastokirjastoon näkyy välittömästi Vaari-tietokannassa. Varastokirjasto on saanut kirjat nopeasti käsiteltyä hyllyynsä kaikkien asiakkaiden saataville."

Sirpa Janhonen kirjoitti kokeilun päätyttyä (Varastokirjasto tiedottaa 2/2015): "Kirjastojen toivotaan ottavan tämän toimintatavan käyttöön siirtäessään erityisesti monografioita Varastokirjastoon. Pilotin jälkeen Vaarin omistajuusmerkittyä (LowTag) aineistoa on tullut kuluvan syksyn aikana Oulun ja Itä-Suomen yliopiston kirjastoista. Yhteensä vuoden 2015 aikana on käsitelty noin 16 257 LowTag-tietuetta."

LowTag-pilotointi mainitiin onnistuneena yhteismuotona Varastokirjaston kokoelmapolitiikan linjauksen täsmennyssä ohjeistuksessa 14.10.2015. (Varastokirjasto 2015, 4).

Liite 5

Varastointiselvityksen presentaatioita

Tuomas Pelttari esitteli musiikin varastointiselvitystä vuoden 2017 aikana Joensuussa, Tampereella, Lahdessa sekä Latvian Riiassa. Kesäkuisen IAML-kongressiin mennessä oli selvinnyt, että musiikkiaineistojen varastoinnin kansainvälinen vertailu on vaikeaa. Lähimaissa ei ole tehty yleisten kirjastojen keskitettyyn äänitevarastointiin mallinnettavia ratkaisuja.

Yleisten kirjastojen neuvoston (YKN) Joensuussa pidetyssä kevätkokouksessa 21.4. projektista pidettiin puheenvuoro *Musiikin varastointiselvitys*. Aihe oli esillä myös Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen kevätseminaarin avauspuheenvuorossa 26.4. Tampereella.

Selvitys oli esillä Aluehallintaviraston ja Lahden kaupunginkirjaston 17.5. järjestämässä koulutuspäivässä Lahdessa. Esitys *Musiikin varastointiselvitys* oli osa musiikkikirjastolaitosten teemapäivää *Mitä kuuluu musiikkikirjastoon digimurroksessa? Yleisten kirjastojen musiikkikirjastotyö nyt ja tulevaisuudessa*.

Puheenvuoro *National Music Repository Library in Finland – The Past, The Present, The Future* pidettiin musiikkikirjastoalan kansainvälisessä IAML-kongressissa Latvian Riiassa 20.6.2017.

–Music has thrived in Finnish music libraries for decades. The first music departments in public libraries were founded in the 1950s and the collections stem back even further. Decades have passed and the collections have gotten bigger. Both depth and growth has been phenomenal especially since the arrival of the Compact Disc, never underestimating the ongoing and steady demand for sheet music and full scores.

–As the collections grow and even outsize, we are in need of a fully operating Music Repository Library. How to establish such a repository nationwide? The project for Musiikkivarasto [that is Music Repository Library in Finnish] was seeking funding in October 2016. The funding was granted and the work started in February 2017.

–In short, the project headlines start from nationwide guidelines of how to handle music volumes in need of storing and full availability, how to evaluate stored library collections and how to proceed with the cataloguing, searching and delivery. Also high on the list are the associated partners, publicity work and digitizing. As a conductor of energy, the project can be seen as a real possibility of breaking new ground in music library work and national cooperation.

Musiikin varastointiselvityksen tekijät:

Tuomas Pelttari
tuomas.pelttari@kirjastot.fi

Erkki Lounasvuori
erkki.lounasvuori@hel.fi

Kuvitus ja taitto:
Tomi Tuominen
pekkastrong@gmail.com

Yhteistyössä:

Axiell Finland
Helsingin kaupunginkirjasto
Kansalliskirjasto
Kirjastot.fi
Musiikkiarkisto
Musiikkikirjastot.fi
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Pekka Gronow
Suomen musiikkikirjastoyhdistys
Tampereen kaupunginkirjasto
Turun kaupunginkirjasto
Varastokirjasto
Vaski-kirjastot
Yleisradio

MUSIIKIN
VARASTOINTISELVITYS
2017

